

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
EĞİTİM PROGRAMLARI VE ÖĞRETİM BİLİM DALI**

**ORTAOKUL 7 VE 8. SINIF İNGİLİZCE DERS
KİTAPLARININ TOPLUMSAL CİNSİYET AÇISINDAN
İNCELENMESİ**

**Hazırlayan
Burak YİĞİT**

**Danışman
Doç. Dr. Mustafa GÜÇLÜ**

Yüksek Lisans Tezi

**Ağustos 2018
KAYSERİ**

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
EĞİTİM PROGRAMLARI VE ÖĞRETİM BİLİM DALI**

**ORTAOKUL 7 VE 8. SINIF İNGİLİZCE DERS
KİTAPLARININ TOPLUMSAL CİNSİYET AÇISINDAN
İNCELENMESİ**

(Yüksek Lisans Tezi)

**Hazırlayan
Burak YİĞİT**

**Danışman
Doç. Dr. Mustafa GÜÇLÜ**

**Bu Araştırma Erciyes Üniversitesi BAP Birimi Tarafından 7329 Kodlu
Proje İle Desteklenmiştir.**

**Ağustos 2018
KAYSERİ**

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Burak YİĞİT

“Ortaokul 7 ve 8. Sınıf İngilizce Ders Kitaplarının Toplumsal Cinsiyet Açısından İncelenmesi” adlı Yüksek Lisans tezi, Erciyes Üniversitesi Lisansüstü Tez Önerisi ve Tez Yazma Yönergesi’ne uygun olarak hazırlanmıştır.

Hazırlayan

Burak YİĞİT

Danışman

Doç. Dr. Mustafa GÜÇLÜ

Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Başkanı

Prof. Dr. Remzi KILIÇ

Doç. Dr. Mustafa GÜÇLÜ danışmanlığında Burak YİĞİT tarafından hazırlanan “Ortaokul 7 ve 8. Sınıf İngilizce Ders Kitaplarının Toplumsal Cinsiyet Açısından İncelenmesi” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalında **Yüksek Lisans** tezi olarak kabul edilmiştir.

28 / 08 / 2018

JÜRİ:

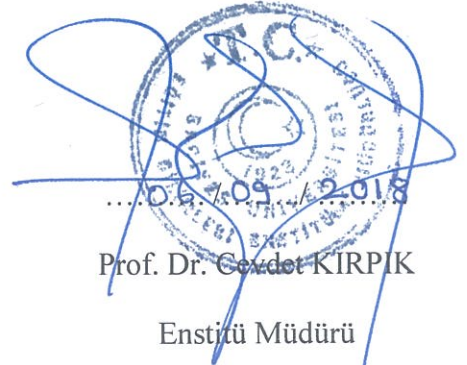
Danışman : Doç. Dr. Mustafa GÜÇLÜ

Üye : Prof. Dr. Remzi KILIÇ

Üye : Doç. Dr. Recep Özkan

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun 06/09/2018 tarih ve ...34-01...sayılı kararı ile onaylanmış olup, öğrencinin mezuniyet tarihi .06/09/2018'dir.

Prof. Dr. Cevdet KIRPIK
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Bu çalışma toplumsal cinsiyet eşitliğinin ders kitaplarına nasıl yansıtıldığını ortaya koymak için yapılmıştır. Dünyada ve ülkemizde birçok kadın doğrudan ya da dolaylı bir şekilde ayrımcılığa maruz kalmaktadır. Dünya nüfusunun yarısına yakını oluşturulan kadınların bu şekilde ayrımcılığa uğraması, insanlığın kendi gelişimini, yine kendi elle-riyle yavaşlatması, belki de engellemesi demektir. Derslerde en çok kullanılan araçlardan biri olan ders kitaplarının ayrımcılığı önlemek anlamında etkisinin çok büyük olacağı düşünülmektedir. Bu sebeple ortaokul 7. ve 8. sınıf İngilizce ders kitapları, toplumsal cinsiyet açısından incelenmiştir. Bu çalışmanın sonuçlarının konuyla ilgilenenlere ve kadınlara faydalı olmasını temenni ederim.

Çalışmam boyunca bana motivasyon kaynağı olan ve her türlü desteği sağlayan, her soruma sabırla cevap veren, tecrübe ve rehberliğini eksik etmeyen tez danışmanım Doç. Dr. Mustafa GÜÇLÜ'ye, ders döneminde bilgi birikiminden faydalandığım Doç. Dr. Mustafa DURMUŞÇELEBİ'ye, araştırmamı bitirmem konusunda benden desteğini, sabrını, sevgisini ve yardımını hiç esirgemeyen, sevgili eşim Elif ERDEM YİĞİT'e ve her ne kadar hayatımıza girdiği andan itibaren çalışmalarımı aksatsa da vazgeçilmezimiz olan bebeğimiz Alp'e sonsuz sevgiler ve teşekkürler. Bir teşekkürü de benim bu günlere gelmem de büyük emekleri olan bütün fedakar öğretmenlerime ve maddi, manevi desteklerini esirgemeyen aileme borç bilirim.

Burak YİĞİT
Ağustos 2018, KAYSERİ

ORTAOKUL 7 VE 8. SINIF İNGİLİZCE DERS KİTAPLARININ TOPLUMSAL CİNSİYET AÇISINDAN İNCELENMESİ

Burak YİĞİT

**Erciyes Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Yüksek Lisans Tezi, Ağustos 2018
Danışman: Doç. Dr. Mustafa GÜÇLÜ**

ÖZET

Bu çalışmanın amacı ortaokul 7. ve 8. sınıflarda Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın izniyle okutulan İngilizce ders ve öğrenci çalışma kitaplarının görsellerini ve metinlerini toplumsal cinsiyet açısından incelemektir. Örneklem olarak iki farklı yayınevine ait kitap seçilmiştir. Araştırma nitel betimsel bir desene sahiptir. Bu çalışmada doküman analizi yöntemiyle veriler toplanmış ve içerik çözümlemesi yapılarak analiz edilmiştir. İncelenen görsellerde ve metinlerde cinsiyetlerin kullanım sıklıkları, cinsiyetlerin buldukları alanlara dağılımı, cinsiyetlerin yaptıkları meslekler, cinsiyetlerin boş zamanlarını kullanma şekilleri, cinsiyetlerin içinde buldukları tutumlar ve cinsiyetlerin yaptıkları ev işleri kategorilerinde elde edilen bulgular frekans ve yüzdelik değerleri ile sunulmuştur. Araştırma neticesinde, incelenen kitaplarda erkeklerin daha fazla görünür olduğu, her iki cinsiyetin sıklıkla kamusal alanda resmedildiği, kadınların geleneksel meslek rollerinden sıyrılmaya başladığı ancak sayıca yetersiz örneğin olduğu, boş zamanlarını daha farklı etkinliklerle geçirenlerin erkekler olduğu, benzer şekilde gösterdikleri tutumlarda kadınlara cinsiyetçi bir yaklaşım olduğu ve ev işlerinde kadınların geleneksel rollerden kurtulamadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Cinsiyet, Ders kitabı değerlendirmesi, Eğitim, Toplumsal Cinsiyet

STUDYING OF SECONDARY SCHOOL 7th AND 8th GRADE ENGLISH TEXTBOOKS IN VIEW OF GENDER

Burak YİĞİT

Erciyes University, Institute of Educational Sciences

Master Thesis, August 2018

Supervisor: Assoc. Prof. Mustafa GÜÇLÜ

ABSTRACT

The purpose of this study is to examine the visuals and texts of English coursebooks and workbooks which are studied at the secondary schools by the allowance of Turkish Ministry of National Education (MONE) Head Council of Education and Morality in view of gender. The research design is qualitative and descriptive. In this research, data is collected by document analysis and analyzed by content analysis. Obtained findings in the visuals and texts in the categories under the frequency of use of sexes, the distribution of genders to the areas where they are present, the professions they are engaged in, the ways in which they use their free time, the attitudes of sexes presented in and the chores linked with sexes are presented with the frequency and percentage values. The results of this study indicate in the books examined that men are more visible, that the both sexes are often portrayed in public domain, that women are starting to get rid of their traditional occupational roles but there are inadequate examples, that the ones who spend their free time with different activities are men, that in the attitudes they show there is a sexist approach to women and that in chores women couldn't get rid of their traditional roles.

Keywords: Sex, Coursebook evaluation, Education, Gender

İÇİNDEKİLER

ORTAOKUL 7 VE 8. SINIF İNGİLİZCE DERS KİTAPLARININ TOPLUMSAL CİNSİYET AÇISINDAN İNCELENMESİ

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK	i
ÖNSÖZ	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR	xi
TABLolar LİSTESİ.....	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiii

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Problemi	2
1.2.1. Araştırmanın Alt Problemleri.....	3
1.3. Araştırmanın Amacı	3
1.4. Araştırmanın Önemi.....	3
1.5. Sayıtlar	5
1.6. Sınırlılıklar	5

BÖLÜM II

GENEL BİLGİLER

2.1. Toplumsal Cinsiyet	6
2.1.1. Cinsiyet	6
2.1.2. Aile.....	9
2.1.3. Eğitim.....	10
2.2. Toplumsal Cinsiyet ve Hukuk.....	13
2.2.1. Uluslararası Alanda Yapılan Toplum ve Eğitimi Cinsiyetçilikten Arındırma Çalışmaları.....	13

2.2.1.1. Birleşmiş Milletler (BM) İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (10 Aralık 1948).....	13
2.2.1.2 Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) (4 Kasım 1950).....	14
2.2.1.3. Eğitimde Ayrımcılığa Karşı Sözleşme (14 Aralık 1960).....	15
2.2.1.4. Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi (16 Aralık 1966).....	15
2.2.1.5. Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (1979).....	16
2.2.2. Türkiye’de Yapılan Toplum ve Eğitimi Cinsiyetçilikten Arındırma Çalışmaları.....	17
2.2.2.1. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (1982)	17
2.2.2.2. Türk Medeni Kanunu (22 Kasım 2001).....	18
2.2.2.3. Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun (8 Mart 2012)	19
2.2.2.4. Türk Ceza Kanunu (26 Eylül 2004).....	20
2.2.2.5. Milli Eğitim Temel Kanunu (14 Haziran 1973)	21
2.2.2.6. İş Kanunu (22 Mayıs 2003)	22
2.3. Ders Kitapları ve Toplumsal Cinsiyet.....	23
2.4. İlgili Araştırmalar.....	26

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli	30
3.1.1. İçerik Çözümlemesi	30
3.2. Evren ve Örneklem	31
3.3. Veri Toplama Süreci	32
3.3.1. Görsellerin İncelenmesinde Kullanılan Kategoriler	32
3.3.1.1. Görsellerde Cinsiyetlerin Kullanım Sıklığı	33
3.3.1.2. Görsellerde Cinsiyetlerin Buldukları Alanlara Dağılımı	33
3.3.1.3. Görsellerde Cinsiyetlerin Yapmakta Gösterildiği Meslekler.....	33
3.3.1.4. Görsellerde Cinsiyetlerin Boş Zamanlarını Kullanma Şekilleri	33
3.3.1.5. Görsellerde Cinsiyetlerin İçinde Buldukları Tutumlar	33

3.3.1.6. Görsellerde Cinsiyetlere Yüklenen Ev İşleri	33
3.3.2. Metinlerin İncelenmesinde Kullanılan Kategoriler.....	34
3.3.2.1. Metinlerde Cinsiyetlerin Kullanım Sıklığı.....	34
3.3.2.2. Metinlerde Cinsiyetlerin Buldukları Alanlara Dağılımı	34
3.3.2.3. Metinlerde Cinsiyetlerin Yapmakta Oldukları Meslekler.....	34
3.3.2.4. Metinlerde Cinsiyetlerin Boş Zamanlarını Kullanma Şekilleri	34
3.3.2.5. Metinlerde Cinsiyetlerin İçinde Buldukları Tutumlar	35
3.3.2.6. Metinlerde Cinsiyetlere Yüklenen Ev İşleri	35
3.4. Verilerin Analizi.....	35

BÖLÜM IV

BULGULAR

4.1. Görsellerde Toplumsal Cinsiyet Bulguları.....	36
4.1.1. Görsellerde Cinsiyetlerin Kullanım Sıklığı	36
4.1.2. Görsellerde Cinsiyetlerin Buldukları Alanlara Dağılımı	38
4.1.3. Görsellerde Cinsiyetlerin Yapmakta Gösterildiği Meslekler.....	40
4.1.4. Görsellerde Cinsiyetlerin Boş Zamanlarını Kullanma Şekilleri	43
4.1.5. Görsellerde Cinsiyetlerin İçinde Buldukları Tutumlar	46
4.1.6. Görsellerde Cinsiyetlerin Yaptıkları Ev İşleri	49
4.2. Metinlerde Toplumsal Cinsiyet Bulguları.....	50
4.2.1. Metinlerde Cinsiyetlerin Kullanım Sıklığı.....	50
4.2.2. Metinlerde Cinsiyetlerin Buldukları Alanlara Dağılımı	51
4.2.3. Metinlerde Cinsiyetlerin Yapmakta Oldukları Meslekler.....	52
4.2.4. Metinlerde Cinsiyetlerin Boş Zamanlarını Geçirme Şekilleri	54
4.2.5. Metinlerde Cinsiyetlerin İçinde Buldukları Tutumlar	56
4.2.6. Metinlerde Cinsiyetlerin Yaptıkları Ev İşleri.....	58

BÖLÜM V

TARTIŞMA – SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Alt Problemlere İlişkin Tartışma ve Yorumlar	60
5.1.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Tartışma ve Yorumlar	60
5.1.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Tartışma ve Yorumlar	61

5.1.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Tartışma ve Yorumlar	62
5.1.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Tartışma ve Yorumlar	63
5.1.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Tartışma ve Yorumlar	63
5.1.6. Altıncı Alt Probleme İlişkin Tartışma ve Yorumlar	64
5.2. Sonuç	65
5.3. Öneriler	65
5.3.1. Araştırmacılara Öneriler	66
5.3.2. Ders Kitabı Hazırlayanlara Öneriler	66
KAYNAKÇA	68
ÖZGEÇMİŞ	75

KISALTMALAR

AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
BM	: Birleşmiş Milletler
CEDAW	: Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi
mad	: Madde
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
ŞÖNİM	: Şiddeti Önleme ve İzleme Merkezleri
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TDK	: Türk Dil Kurumu
TTKB	: Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı
TÜSİAD	: Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Kurumu
vb	: Ve Benzeri
vd	: Ve Diğerleri

TABLOLAR LİSTESİ

<i>Tablo 1.</i>	Araştırmada incelenen kitaplar	32
<i>Tablo 2.</i>	Görsellerde cinsiyetlerin kullanım sıklığı ile ilgili dağılım	36
<i>Tablo 3.</i>	Görsellerde cinsiyetlerin buldukları alanlara göre dağılımı.....	38
<i>Tablo 4.</i>	Görsellerde cinsiyetlerin kaç farklı meslekte gösterildiği ile ilgili dağılım..	40
<i>Tablo 5.</i>	Görsellerde cinsiyetlerin yaptıkları meslekler	41
<i>Tablo 6.</i>	Görsellerde cinsiyetlerin boş zamanlarını kaç farklı etkinlikle geçirdikleriyle ilgili bulgular.....	43
<i>Tablo 7.</i>	Görsellerde cinsiyetlerin boş zamanlarını geçirme etkinlikleri	44
<i>Tablo 8.</i>	Görsellerde cinsiyetlerin içinde buldukları tutumların sayısı ile ilgili bulgular	46
<i>Tablo 9.</i>	Görsellerde cinsiyetlerin içinde buldukları tutumlar	47
<i>Tablo 10.</i>	Görsellerde cinsiyetlerin yaptıkları ev işleri ile ilgili bulgular	49
<i>Tablo 11.</i>	Görsellerde cinsiyetlerin yaptıkları ev işleri	49
<i>Tablo 12.</i>	Metinlerde cinsiyetlerin kullanım sıklığı ile ilgili bulgular	50
<i>Tablo 13.</i>	Metinlerde cinsiyetlerin buldukları alanlara göre dağılımı.....	51
<i>Tablo 14.</i>	Metinlerde cinsiyetlerin kaç farklı meslekte gösterildiği ile ilgili dağılım...	52
<i>Tablo 15.</i>	Metinlerde cinsiyetlerin yapmakta oldukları meslekler.....	53
<i>Tablo 16.</i>	Metinlerde cinsiyetlerin boş zamanlarını kaç farklı etkinlikle geçirdikleriyle ilgili bulgular.....	54
<i>Tablo 17.</i>	Metinlerde cinsiyetlerin boş zamanlarını geçirme etkinlikleri	55
<i>Tablo 18.</i>	Metinlerde cinsiyetlerin içinde buldukları tutumlar ile ilgili bulgular.....	56
<i>Tablo 19.</i>	Metinlerde cinsiyetlerin içinde buldukları tutumlar	57
<i>Tablo 20.</i>	Metinlerde cinsiyetlerin yaptıkları ev işleri ile ilgili bulgular	58
<i>Tablo 21.</i>	Görsellerde cinsiyetlerin yaptıkları ev işleri	59

RESİMLER LİSTESİ

<i>Resim 1.</i> Ünite kapağında kadın ve erkek figürleri	37
<i>Resim 2.</i> Özel alanda erkek ve kadın	39
<i>Resim 3.</i> Özel alanda anne ve kızı.....	40
<i>Resim 4.</i> Bilim kadınlarına ayrılan bir bölüm	42
<i>Resim 5.</i> Bilim adamlarına ayrılan bir bölüm	42
<i>Resim 6.</i> Boş zamanlarını geçiren cinsiyetlere ait resim.....	46

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problem durumuna, amacına, önemine, araştırmayla ilgili tanımlara ve sınırlılıklara yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Kültürleme bireyin doğumundan başlayıp hayatı boyunca süregelen bir olgudur. Kültürleme sürecinde insan sosyalleşmenin yanında birçok kalıp düşünceleri ve ön yargıları da edinir. Bu edinim genelde dolaylı yollardan olur. Örneğin; “Aferin benim güçlü oğlum”, “Bak nasıl da güzel temizlik yapıyor kızım”, “Babam gazetesini okurken, annem sofrayı hazırlıyordu”, “Erkek adam ağlamaz” cümlelerinde olduğu gibi. Bununla birlikte, bir ailenin akşamını yansıtan bir resimde babanın televizyon izlediğinin, annenin temizlik yaptığının, erkek çocuğun ödev yaptığının ve kız çocuğun annesine yardım ettiğinin gösterilmesi sıradanmış gibi görünse de kültürleme sürecinde çok şey ifade edebilir. İşte böyle cümlelerin altında yatan mesajlar zamanla bizim kişiliğimizin de bir parçası oluverir. Kişilik oluşturma sürecinde bireyler bir takım kalıp yargıları da edinir ve farkında olmadan onların aktarıcısı olurlar. Toplumsal cinsiyet rolleri de kalıp yargıların etkisindedir.

İnsanların doğuştan sahip olduğu biyolojik cinsiyet ile toplumsal cinsiyet farklı iki kavramdır. Toplumsal cinsiyet kavramı biyolojik cinsiyetten daha fazla güce ve anlama sahip olmuş, iki cinsiyet arasındaki güç ve ayırım mücadelesini ortaya çıkarmış, iki cinsiyetteki insanları da hem olumlu hem olumsuz olarak etkilemekle beraber hayatlarını oluşturmalarında da doğrudan veya dolaylı olarak etkisi olmuştur (Asan, 2006).

Sakallı – Uğurlu’ya (2003) göre, bireyler kadın ve erkek rollerinin kalıp yargılarını toplumsallaşırken içselleştirir ve bilerek ya da bilmeyerek bu kalıp yargıların

devamlılığını sağlar. Bu yargılar olumlu veya olumsuz olabilir. Sonuç olarak, bu kalıp yargılar neticesinde kadınlar, erkeklere oranla daha zayıf konumda kalan ve ayrımcılığa uğrayan cinsiyet olmuştur (Ergin, 2008).

Cinsiyetçilik kavramı ile kadının cinsiyeti temelinde maruz kaldığı ayrımcılık anlatılmaya çalışır. Erkeklere de uygulanan ayrımcılık vardır ancak ağırlıkla kadınlara uygulanan cinsiyet ayrımcılığından söz edilmektedir (Dökmen, 2004'ten aktaran Ergin, 2008).

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda kadın erkek eşitliği ile ilgili "Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür." der (Mad. 10). 14.06.1973 tarihinde kabul edilen 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu ise "Eğitimde kadın, erkek herkese fırsat ve imkân eşitliği sağlanır" (Mad. 8) diyerek iki cinsiyete de eşit eğitim hakkı vermiştir. Bu maddeler bizim için cinsiyetçiliğin devlet tarafından da hoş görülmediğinin kanıtı niteliğindedir.

Yukarıda bahsedilen sebeplerden dolayı cinsiyetçiliğin kamunun her alanında irdelenmesi gerekir. Eğitim kurumları toplumu cinsiyetçilikten ayırmada başarıya ulaştırmak için kullanılabilecek en temel kurumların başında gelmektedir. Bu bağlamda da okullarda kullanılan ders kitapları titizlikle incelenmeli ve seçilmelidir. Çünkü ders kitapları bize, devletin yetiştirmek istediği insan tiplerini ve iletmek istediği düşüncelerin neler olduğunu bildirir (Kükreler, 2015).

Ders kitapları sınıflarda öğretmenler ve öğrenciler tarafından en sık kullanılan materyallerden biridir. Her yıl öğretmenler Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlattırılan ve okullara dağıtılan ders kitaplarını sınıflarında kullanmaktadır. Bu çalışmanın ana problemini de "Ortaokul 7 ve 8. sınıf İngilizce ders kitapları toplumsal cinsiyet ile ilgili kalıp yargılar içeriyor mu?" sorusu oluşturmaktadır.

1.2. Araştırmanın Problemi

Bu araştırmanın problem cümlesi; "Ortaokul 7 ve 8. sınıf İngilizce ders kitapları toplumsal cinsiyet ile ilgili kalıp yargılar içeriyor mu?"dur.

1.2.1. Araştırmanın Alt Problemleri

Ortaokul 7 ve 8. sınıf İngilizce ders ve çalışma kitaplarındaki görsellerde ve metinlerde;

1. Cinsiyetlerin kullanım sıklıkları nelerdir?
2. Cinsiyetlerin buldukları alanlara dağılımı nelerdir?
3. Cinsiyetlerin yaptıkları meslekler nelerdir?
4. Cinsiyetlerin boş zamanlarını kullanma şekilleri nelerdir?
5. Cinsiyetlerin içinde buldukları tutumlar nelerdir?
6. Cinsiyetlerin yaptıkları ev işleri nelerdir?

1.3. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada Milli Eğitim Bakanlığı tarafından tavsiye edilen ortaokul İngilizce 7 ve 8. sınıf ders ve çalışma kitaplarında kadın ve erkek karakterlerin nasıl sunulduğunu ve içerikte bir cinsiyetçilik olup olmadığını ortaya koymak, yeni basılmış olan bu kitaplarda, daha önceki yıllarda yapılan cinsiyetçilik açısından kitap incelemeleri çalışmalarının ne ölçüde dikkate alındığını saptamak, gençleri eğitmede, onlara kişilik kazandırmada önemli rol oynayan okullarımız ve ders kitaplarımızın cinsiyetçilik bakımından ne kadar hassas ve duyarlı davrandığını belirlemek, bu konularda eksiklikler var ise eğer bunları ortaya çıkarmak ve ileride ders kitabı yazacak kişilere ve onları uygulayacak öğretmenlere çalışmalarında olumlu katkılarda bulunabilecek bir kaynak oluşturabilmek amaçlanmıştır.

1.4. Araştırmanın Önemi

Cinsiyetçilik kavramı kadınlarımızın sosyal hayata katılımlarının artmasıyla daha fazla önem kazanmış bir kavramdır. Bu kavramın toplumsal hayatımızdan tamamen çıkarılması için toplumu şekillendiren eğitim kurumlarının da cinsiyetçilikten arındırılması gerekmektedir. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (mad. 10, mad. 42) diğer kanun ve uluslararası sözleşmeler (Eğitimde Ayrımcılığa Karşı Sözleşme, 1960, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi, 1979), cinsiyetçiliğin eğitim kurumlarında sürdürülemeyeceğini açıkça belirtmiştir. Bu sebeple okullarımızda kullanılan ders kitaplarının da cinsiyetçilikten arındırılmış olması beklenmektedir.

İngilizce öğretiminde ders kitaplarının rolü diğer bütün öğretim materyallerinden fazladır, hatta çoğu okulda ders kitapları yabancı dil öğretiminde tek kaynak olarak kullanılmaktadır (İnal, 2006). Bu yüzden, İngilizce ders kitaplarında sunulan cinsiyet rollerinin değerlendirilmesi ayrıca önem arz etmektedir. Ortaokul ders kitaplarında cinsiyetçilik ile ilgili yapılan çalışmaların kısıtlı ancak önemli olduğunu vurgulayan Çubukçu ve Sivaslıgil (2007) bu tür çalışmalarının sayılarında artış olması gerektiğini belirtmiştir.

Çeşitli ülkelerde araştırmacılar ders kitaplarında toplumsal cinsiyet temsilleri hakkında çalışmalar yapmıştır. Türkiye'deki çalışmalara baktığımızda Arıkan (2005) ülkemizde kullanılan iki uluslararası yabancı dil ders kitabının görsellerinin öğrenciler üzerindeki etkisini araştırmış, Sivaslıgil (2007) 6,7 ve 8. sınıf İngilizce ders kitaplarını hem sözel hem de görsel verileri kullanarak cinsiyetçilik açısından incelemiş, Bulut (2008) 10 İngilizce ders kitabındaki okuma parçaları ve ilgili resimleri etnisite, cinsiyet ve engellilik açısından incelemiş, Diktaş (2010) yabancı yayınevlerinin ve MEB'in hazırladığı ders kitaplarındaki toplumsal cinsiyet sunumlarını karşılaştırmalı olarak incelemiştir.

Bu araştırmada; Çubukçu ve Sivaslıgil'in (2007) belirttiği gibi, ülkemizde ergenlik dönemlerinin henüz başlarında olan erkeklerin 14-15 yaş aralığı, kızların ise 13-14 yaş aralığında olduğundan yola çıkarak 7 ve 8. sınıf İngilizce ders kitaplarını seçmek uygun görülmüştür. Çünkü cinsiyetçi bakış açısıyla bir ergenin kişilik kazanması, hayatı boyunca yapacağı tercihlerde muhtemelen kendisini sınırlandırmasına sebep olacaktır. Bu araştırmada yalnızca ders kitapları değil, onlarla beraber kullanılan öğrenci çalışma kitaplarının da hem görselleri hem metinleri incelenmiştir.

Çalışma sonucunda ortaya çıkacak bulgular; ergenlik yaşlarındaki öğrencilerin İngilizce ders kitaplarına cinsiyetçilik açısından daha dikkatli yaklaşımlarını sağlayabilecek, bu kitapları kullanan öğretmenlere cinsiyetçilik konusunda dikkat etmeleri gereken noktaları gösterebilecek, kitap yazarlarının cinsiyetlere eşit yaklaşımlarını sağlayabilecek, araştırmacıların ve politika belirleyicilerin de ilgisini bu konu üzerinde toplayabilecektir.

1.5. Sayıtlar

Cinsiyetçilik kişinin aile, sosyal ve iş hayatı gibi alanlarda olduğu gibi eğitim hayatında da yer almaktadır.

Ders kitapları toplumsal cinsiyet eşitliğine aykırı ifadeler ve resimler barındırmakta, cinsiyetçiliğin sürmesinde ve yeniden üretilmesinde rol oynamaktadır.

1.6. Sınırlılıklar

Bu çalışma, MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (TTKB)'nin ortaokul 7 ve 8. Sınıflarda okutulmasına izin verdiği ve MEB tarafından okullara dağıtılan ders kitaplarıyla sınırlıdır. İncelenen kitaplar, 2016-2017 yılında MEB'e bağlı okullarda okutulmak üzere yayımlanan ders kitapları listesinde mevcuttur.

Araştırma cinsiyetçilik ile ilgili kuramsal bir yaklaşım ile ele alınmamıştır. Sadece ders kitaplarındaki cinsiyetçi öğeler araştırılmıştır.

BÖLÜM II

GENEL BİLGİLER

Bu bölümde yapılan araştırmanın kavramsal çerçevesine ilişkin literatür bilgisine yer verilmiştir.

2.1. Toplumsal Cinsiyet

2.1.1. Cinsiyet

“Cinsiyet” kelimesi akıllara ilk olarak “kadın” ve “erkek” kelimelerini getirmektedir. Çünkü cinsiyet en temel anlamıyla cinslerin kadın ve erkek olarak ayrılması şeklinde tanımlanabilir. Ancak literatürü incelediğimizde cinsiyet için farklı tanımların yapıldığı da görülmüştür. Türk Dil Kurumu (TDK) güncel sözlüğünde “Bireye, üreme işinde ayrı bir rol veren ve erkekle dişiyi ayırt ettiren yaratılış özelliği, eşey, cinslik, seks” (2017) olarak tanımlanmaktadır.

Biyolojik olarak 46 kromozomdan oluşan insan, kromozomlarını ikişerli eşleştirerek fiziki özelliklerini oluşturur. Bu oluşumlardan sonuncusu ise cinsiyeti belirleyendir. Annenin yumurtalarındaki X kromozomu, babanın spermelerindeki X ve Y kromozomlarından biriyle eşleşir. Eğer X ile eşleşirse kız, Y ile eşleşirse erkek cinsiyeti oluşur (Moir & Jessel, 2002).

Cinsiyet biyolojik özellikler bakımından cinsler arasındaki fiziki farklılıkları nitelemektedir (Cherry, 2005). Bu farklılıklar evrenseldir. Cinsiyetlerin biyolojik anlamda tüm dünyada değişmez ve her yerde aynı özelliklere sahip olduğu bilinmektedir.

Birey cinsiyeti ile beraber dünyaya geldiği anda bu cinsiyetinin farkında değildir. Ancak iki yaşında erkek ve kadın cinsiyetlerinin farkına varabilecek, annesini ve babasını da farklı cinsiyetlere sahip olarak görebilecektir (Fredman, J.J. 1989’dan aktaran

Demircioğlu, 2014). Döllenme anında biyolojik olarak belirlenen cinsiyet, birey dünyaya geldiği andan itibaren toplumsal olarak da şekillendirilmeye başlanır. Kadın ve erkeğin farkına varmış olan bireyi toplum cinsiyetleri üzerinden nesnelere, tutumlar, duygular, beklentiler vererek şekillendirir. Bu şekillendirme toplumsal anlamda bireyin davranışları ve tercihleri üzerinde önemli rol oynar.

Toplum devreye girerek bireyi cinsiyeti üzerinden şekillendirmeye başladığında “toplumsal cinsiyet” kavramından söz edilmeye başlanmış demektir. Cinsiyetin belirlenmesinde doğa rol oynarken, toplumsal cinsiyeti kültür ve insanlar belirlemektedir. Cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramları birbiriyle yakın ilişkilidir. Bu kavramlardan cinsiyet; kadın ve erkeğin biyolojik, fizyolojik ve genetik olarak taşıdığı farklılıklar iken toplumsal cinsiyet ise bireylere cinsiyetleri bağlamında içinde buldukları toplum ve kültürler tarafından atfedilen sorumluluk, rol, beklenti vs. gibi farklılıklardır (Üner, 2008). Aslında toplumsal cinsiyet kavramı cinsiyetin biyolojik anlamıyla karışmaması için kullanılan bir kavramdır. Toplumsal cinsiyet biyolojik kadın erkek ayrımından daha geniş anlama sahiptir.

Cinsiyet, toplumsal cinsiyet ve bunlar arasındaki ilişki üzerine çeşitli tanımlara literatürde rastlanmaktadır. Üzel, cinsiyetin; bir bireyin genetik ve anatomik özelliği olarak tanımlayıp daha çok bireyi er yada dişi olarak belirlemek için kullanıldığını aktarmışken, toplumsal cinsiyeti ise; bireyi toplumda kadın veya erkek olarak tanımlarken onların toplumda kadınsı veya erkeksi olarak mı temsil edildiklerini belirlemek için kullanıldığını aktarmıştır (2006). Bir başka tanımda cinsiyet, kadın bedeni ve erkek bedenindeki biyolojik değişiklikleri gösterirken, toplumsal cinsiyet kadınlar ile erkekler arasındaki duygusal, toplumsal ve kültürel farklılıklara işaret etmektedir (Bilton, vd. 2008). Cinsiyet kavramı, kişinin sahip olduğu biyolojik özellikler bakımından belirlenen demografik kategori iken, toplumsal cinsiyet kadınlara veya erkeklere toplumun yüklediği beklenti ve anlamlar olarak tanımlanır (Dökmen, 2010). Biyolojik anlamda bir cinsiyete sahip olmak (kadın veya erkek), doğuştan getirilen, sonradan değiştirilmemiş iken kadınsı ve erkeksi özelliklere sahip olmak toplumsallaşma sürecinin ürünü olan kültürel bir yapılanmayı göstermektedir (Hepşen, 2010). Biyolojik anlamda doğuştan sahip olduğumuz özellikler aslında toplumsal cinsiyet ayrımına temel oluşturmaktadır. Toplum, cinsiyet rollerini bu biyolojik farklılık üzerine inşa etmektedir.

Bir cinsiyete toplumsal rol belirleme, bu rolü pekiştirme, gelecek nesillere aktarma asırlardır süregelen bir olgudur. Bu rollerin neler olduğunu önceden tespit etmek çok zordur. Çevresel faktörler, siyasi gelişmeler, teknolojik buluşlar, güç dengeleri, toplumsal olaylar vb. etkenler kadın ve erkek rolleri üzerinde etki gösterir. Etkinin her toplumda aynı olması da beklenemez. Bu yüzden toplumsal cinsiyet rolleri sürekli değişim içindedir. Dinamik bir yapı gösteren toplumsal cinsiyet rolleri son yüzyılda kadın hareketlerinin artmasıyla beraber cinsiyet ayrımcılığı olarak görülmeye başlanmıştır.

Toplumsal cinsiyet; gelenek-görenek, kültür, yaşanılan çevre, maddi imkanlar, sosyal durumlar gibi çeşitli etkenlere bağlı olarak her ülkede, şehirde, köyde ve hatta evde farklılık göstermektedir. Bu farklılıkların evrensel özelliği kadınlar aleyhine erkeklere oranla daha fazla olumsuzluk taşımasıdır (ETCEP, 2011). Bu durum elbette doğal bir şekilde ortaya çıkmamıştır. Ayrıcalık arayan gruplar ve kişiler, iktidar mücadelesine hizmet eden kültür gelişimi, erkeklerin egemenliklerinden faydalanarak ve bunu güvence altına alma endişesi güderek kadının toplumdaki ve üretimdeki yerlerini kendi lehlerine olacak şekilde belirlemeleri toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin kadınlar aleyhine olmasında etkili olmuştur (Adler, 1999).

Türk kültüründe ve diğer dünya kültürlerinde kadın cinsiyetine sahip olanlar bir çok sorunla da mücadele etmek zorunda kalır (Kaçar, 2007). Bu sebeple toplumsal cinsiyet rolleri aslında sadece toplumun cinsiyetlere biçtiği rol, görev, sorumluluk ve davranış biçimleri olmasının dışında bir eşitsiz güç ilişkisini de oluşturmaktadır. Erkeklerden beklenen toplumsal rol; kamusal alanda varlık göstermesi, güçlü ve akılcı olması iken, kadınlardan beklenen ise ev içinde veya eş ve çocuklarıyla varlık göstermesi, duygusal ve zayıf olmasıdır (Gümüšoğlu, 2008).

Kadına karşı yapılan ayrımcılık sadece bu yüzyılın sorunu değildir. Tarihin bilinen en eski dönemlerinden bu yana erkekler kadınlar üzerinde söz sahibi olmuştur. En önemli devlet işlerinden, aile içindeki en basit kararlara kadar neredeyse bütün tercihleri erkekler yapmıştır. Toplumu şekillendiren siyasi, ekonomik, sosyal kararların sahibi olan erkekler, elbette söz hakkını kaybetmemek için kadınlara verdikleri rolleri sınırlamışlardır. Bunu da birey kadın cinsiyeti ile dünyaya geldiği andan itibaren ona bir

takım roller biçerek, eğiterek, öğreterek, örnek olarak, teşvik ederek, özendirerek ya da yasaklayarak yapmıştır.

2.1.2. Aile

Aile, cinsiyet ayrımcılığının başladığı ilk yer olarak görülebilir. Birey konuşma, duygusal paylaşım ve toplumsal dünya ile ilgili kavramları ilk olarak ailede öğrenir (Bozkurt, 2005). Aile çocukta toplumsal cinsiyet yargılarını oluşturmaya ona verdiği isimle başlar. Ebeveynlerin çocuklarına aldığı kıyafetlerin renkleriyle özellikle erkek çocuklar için mavi ve kız çocuklar için pembe gibi, “aslan oğlum”, “akıllı kızım”, “erkekler ağlamaz”, “kız dediğin ağır başlı olur” gibi ifadelerle, “Kızın mı var? Derdin var”, “Oğlan doğuran övünsün, kız doğuran dövünsün” vb. atasözleri ve deyimlerle, erkeklere “kamyon, araba, uçak, tamir setleri, süperman, batman vs.” oyuncaklar alınırken, kızlara “oyuncak bebekler, süpürgeler, tencere-tabak setleri vs.” alınmasıyla, yemek yapmak, sofrayı hazırlamak, temizlik yapmak gibi ev içi görevleri kadın işi, para kazanmayı, tamirat yapmayı, fatura ödemeyi erkek işi olarak göstermesiyle ve bunun gibi sayısız örnekle çocuklarda cinsiyetçi kalıp yargılar oluşturmaya devam eder.

Okul öncesi dönem bireyin kişilik gelişimi göz önüne alındığında temeldir demek yanlış olmaz. Bu temel süreçte çocuğun en çok birlikte vakit geçirdiği ailenin ve onların öğretilerinin bütün hayatını etkileyebilecek seviyede önemli olduğu da bir gerçektir. Aile ile birlikte kız ve erkek çocukların içinde bulunduğu toplumsal çevre ve okul, cinsiyetler hakkında toplumun kabul gördüğü değer ve yargıları kazandırır. Böylece kadınlara genelde ev işi ve çocuk bakımı rolleri yakıştırılırken, erkeklerin ise ev dışında sahip oldukları roller, aile içindeki rollerinden önemli hale getirilir (Powell & Greenhaus, 2010).

Ataerkil aile yapısı içerisinde çocuk yetiştirme konusunda kız çocukları aleyhine bir çok ayırım yapılmaktadır. Bu ayrımlar neticesinde kız çocukları büyüdüklerinde evlenip kendi yuvalarını kurarken, boşanırken veya hakları olan mirası alırken de hep ezilen ve ayrımcılığı yaşayan taraf olmaktadır (Yeşilorman, 2001).

Erkeklerin ailenin reisi olarak görülmesi, ailedeki diğer kişilerin maddi ve manevi sorumluluğunu üstlenmesi ve buna karşın kadının eve bağlı olması, ev işlerinin üzerinde olması, annelik rolü gereği çocuklarının bakımıyla ilgilenmesi gibi olgular ilk olarak

aile tarafından bireye verilir. Benimsenen bu roller iş hayatına giren kadınlarda bile değişmemekte, kadınlar iş ve ev dengesini sağlamak zorunda kalmaktadır (Mayatürk, 2006).

Ancak, zamanla gözlenen ekonomik değişimler, beraberinde kadın ve erkek rollerinde de bir takım değişimlere sebep olmuştur. Ev işlerinin paylaşımı konusunda görülen değişme, para kazanma rolünde görülen değişimden çok geridedir. Bunun sebebi olarak da İmamoğlu (1991) para kazanma rolüne ait kalıp yargıların, ev işlerine kıyasla daha dirençli olduğunu belirtmiştir.

Ailenin sosyoekonomik düzeyi ve eğitim seviyesinin artması, anlaşarak evlenmiş olma, eşlerin ikisinin de çalışıyor ve ortak gelire katkı sağlıyor olması gibi özellikler gösteren modern ailelerde, kadın ve erkek cinsiyetlerine ait rol dağılımlarında daha az kalıp yargılar gözlenmektedir. Ev içi ve dışındaki sorumluluklar eşler arasında daha eşit bir şekilde paylaşılmaktadır. Daha modern yapılardaki ailelerde, karar alma, eşlerin birbirlerine destek olması ve bağımlılık gibi konularda geleneksel ailelerde görülen kadınlar aleyhine eşitsiz durumun değişerek eşitliğe dayalı dengeye doğru gittiği saptanmıştır (İmamoğlu, 1994).

Kadınlar var oluşlarından bu yana gerek doğurganlığıyla insan neslinin devamını sağlamış, gerek aile içinde anne rolünün yanına üretkenliğini de koyarak ekonomiye katkı sağlamıştır (Günay & Bener, 2011). Bu sebeple kadına ait olumsuz toplumsal cinsiyet kalıplarının aileden başlayarak diğer bütün kurumlarda yok edilmesi bir gereklilikten öte zorunluluktur.

2.1.3. Eğitim

Eğitim bir toplumdaki bireylerde kişisel ve sosyal gelişimlerini sağlamada, onlara içinde yaşadığı kültürü aktarmada, yeteneklerini uyandırmada ve haklarını öğretmede başka girişimlerle kıyaslandığında daha fazla kapasiteye sahip bir toplumsallaştırma sürecidir. Örgün eğitim kurumları geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinden bireyleri sıyırmak için çok değerlidir. Özellikle de kadınlar için değeri inkar edilemez. Kadınlar günümüzde çoğu alanda ayrımcılığa uğramış ve ikincil konumda kalmıştır. Bu konumdan

sıyrılmaları ve toplumda yer edilmiş cinsiyetçi yargıları sorgulamaları açısından eğitim çok önemlidir.

Aileden sonra bireyi toplumsallaştıran en önemli kurum ilköğretim kurumlarıdır (Gümüšoğlu, 1994). Okul çağına gelen çocuklar hayatlarını biçimlendirmeye büyük ölçüde okulda devam eder. Toplumun normlarını ve beklentilerini okulda nispeten tek biçimde edinir. Okul ortamında öğrenciler cinsiyet ayrımcılığına yol açacak yanlış toplumsal cinsiyet rolleri görebilecek veya öğrenebilecektir. Bu davranışları zamanla pekiştirilerek öğrenciler tarafından içselleştirilmesine neden olacaktır.

Eğitim öğretim sistemi içerisinde, toplumsallaştırma sürecini sağlamak için birkaç öğenin birlikteliği gerekir: Genel anlamda eğitim öğretim kurumları ve bu kurumların örgüt şemaları, bu işlevi üstlenen, denetimi yapan ve koordinasyonu sağlayan kişiler (öğretmen, idareci ve denetçi gibi), bu süreçte kullanılan eğitim öğretim araç ve gereçleri, ağırlıklı olarak da ders kitapları (Tanrıöver, 2003'den aktaran Demirel, 2010). Bu nedenle eğitimin her sürecinde, aracında ve kurumlarında cinsiyet ayrımı ile ilgili yapılacak araştırmalara destek vermek ve her eğitim düzeyindeki programların ve materyallerin, toplumsal cinsiyet eşitliğini özümsemesini, kadınları sosyal ve bilimsel yaşamda görünür kılmasını sağlamak önemlidir (Tan, 2007).

Cinsiyet ayrımcılığın en fazla yapıldığı alanların başında eğitim ve iş hayatı gelir. Kız çocuklarının bazı yerlerde daha az okutulmasının veya üst eğitim kurumlarına devam ettirilmemesinin altında yatan sebep cinsiyet ayrımcılığıdır. Eğitim kurumlarında öğrenim gören çocuklara cinsiyete dayalı roller veya cinsiyetçilik içeren yargılar, açık ya da kapalı bir şekilde hissettirilir, sunulur, benimsetilir. Bu durum erkek ve kız çocuklarının geleneksel cinsiyet rollerine ait kalıp yargıları benimsemelerine sebep olur. Bunlarla birlikte kadınlar ve erkekler için cinsiyete göre başarı ölçütleri ve sınırları da sunulur ya da hissettirilir (Tan, 2000).

Günümüzde kız ve erkek öğrenciler arasında eğitim süreci içerisinde doğrudan kız erkek ayrımının önemli ölçüde giderildiği belirtilmektedir. Bunun sebepleri arasında kültürel beklentilerin farklılaşması ve ayrımcılık karşıtı yasaların bağlayıcılığı büyük önem taşır (Coleman ve Kerbo, 2003'den aktaran Demirbilek, 2007). Ancak yine de uygulamada farklılıklar ve cinsiyetçi yaklaşımlar sürmektedir. Çeşitli araştırmalarda

elde edilen bulgulara göre kız çocuklarının ilköğretimden sonra eğitime devam etmede yaşadıkları sıkıntılar, sosyal faaliyetlere katılmada erkeklerin gerisinde kalmaları, yüksek öğretim bölümü tercihlerinde aile, akran ve hatta öğretmenlerden gelen cinsiyetçi yaklaşımlar, ders kitaplarında temsil sayıları ve şekilleri, okul yönetiminde ve idaresinde erkeklere göre çok az yer almaları cinsiyetçi yaklaşımların varlığının devam ettiğine örnek gösterilebilir.

Öğrenciler toplumun kendilerine yüklemiş olduğu cinsiyet rolleriyle beraber yüksek öğrenim tercihlerini şekillendirmektedir. Buna göre kız öğrenciler hemşirelik, öğretmenlik gibi mesleklere yönlendirilirken, erkekler daha çok mühendislik, bilgi teknolojileri gibi teknik bölümlere yönlendirilmektedir. Toplum tarafından hemşirelik ve sekreterlik kadın mesleği, şoförlük ve inşaat mühendisliği erkek mesleği olarak görülmektedir (Çelik, 2008). Bu durum öğrencilerin tercihleri üzerinde belirleyici olmaktadır.

Eğitimin kadınlar üzerindeki en önemli potansiyellerinden biri olarak, kadını içinde yaşadığı toplumsal rolleri sorgulamaya ve bireysel sınırlarını aramaya itmesini sayabiliriz. Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği (TÜSİAD) 2008 raporunda kadının eğitimiyle doğurganlığı, çocuklarının hayatta kalma ihtimali, sağlık ve eğitim imkanlarına ulaşabilirliği, iş gücüne katılım ve kazancını kullanması gibi konular arasında olumlu bağlantılar bulunmaktadır. Aynı raporda kocaları tarafından şiddet gören kadınların sayılarının azalmasında, kadınların eğitim seviyelerinin önemli rol oynadığı vurgulanmaktadır. Eğitimin bu özgürleştirici potansiyelinin varlığının yanında bunun fazlaca yüceltilmesi, bireyleri toplumun genel yapısınca belirlenmiş sınırlarının dışına çıkarabilir ve gerçekleşmeyecek olanı hayal etmeye itebilir (Gök, 1993). Yine de eğitimin kadını farklı konumlara götürebileceğini de unutmamak gerekir.

Okur yazarlık kadınlar için bir çok alanda yeni ufuklar kazandırmaktadır. Örneğin; aile içerisinde beslenme konusunda daha bilinçli, sağlık ve hijyen kurallarını bilen, kendisinin ve çocuklarının eğitimiyle ilgilenebilen, kendisini daha doğru ve açık şekilde ifade edebilen, etrafında olan bitenlere daha açık, tehlike ve riskleri fark edebilen, bununla birlikte karar alma süreçlerine daha aktif katılabilen bireyler olma yolunda çok önemli bir araçtır. Kadınlardaki okuma yazma öğrenme isteği, kırsal kesimde ve kentlerde, çocuklarına ve ailelerine daha iyi yaşam ve bakım sağlama, ev bütçesine

destek olacak beceriler elde etme, günlük yaşamda başkalarına olan bağımlılıktan kurtulacak kadar belgeleri ve yazıları okuma ve anlama, mektuplaşma gibi gereksinimlere dayandırılmaktadır (Polat, 2010)

Sonuç olarak, eğitim her ne kadar cinsiyetçi kalıp yargıları yeniden üretip, sürdürebilen bir süreç olma niteliği taşısa da, kadınların güçlü yanlarını ortaya çıkarma ve onları güçsüzleştiren mekanizmaları fark etme ve bunları değiştirme ortamını yaratmada en önemli araçlardan biridir. Bu nedenle kadınların eğitime ulaşabilirliği ve onların eğitimlerini sürdürebilirliği çok önem arz etmektedir.

2.2. Toplumsal Cinsiyet ve Hukuk

Toplumsal cinsiyet konusu son yüzyılın ikinci yarısında batılı ve gelişmiş ülkelerde başlayarak, ülkemizde ve çeşitli ülkelerde tartışma ve araştırma konusu olmuştur. Konu üzerine sayısız çalışma yapılmış ve bu çalışmaların sayısı gün geçtikçe artmıştır. Bu çalışmalar sempozyum, konferans, toplantı ve panellerde dile getirilmiş ve bazı tavsiye niteliğinde öneriler üzerinde durulmuştur. Bunun bir neticesi olarak cinsiyetçi yaklaşımları hukuksal, sosyal ve eğitim gibi alanlarda azaltmak ve yok etmek için, karar alma mekanizmalarında bulunanlar ve bunlara bağlı ülkeler bağlayıcı kararlar almışlardır. Uluslararası alanda ve ülkemizde cinsiyet ayrımcılığına karşı alınan bazı kararlar aşağıda verilmiştir.

2.2.1. Uluslararası Alanda Yapılan Toplum ve Eğitimi Cinsiyetçilikten Arındırma Çalışmaları

2.2.1.1. Birleşmiş Milletler (BM) İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (10 Aralık 1948)

II. Dünya Savaşı sonrası kendisini “adalet ve güvenliği, ekonomik kalkınma ve sosyal eşitliği uluslararası tüm ülkelere sağlamayı amaç edinmiş küresel bir kuruluş” olarak tanımlayan, Türkiye’nin de kurucu üyesi olduğu Birleşmiş Milletler, 10 Aralık 1948’de bütün insanların haklarının korunması için İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’ni yayımlamıştır. Bütün insanların herhangi bir ön koşul olmadan sahip olduğu hakları aşağıdaki gibidir (www.ombudsman.gov.tr -a):

- Bütün insanlar özgür, onur ve haklar bakımından eşit doğarlar.
- Herkes, ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasi veya başka bir görüş veya herhangi başka bir ayırım gözetmeksizin bu Bildirge ile ilan olunan bütün haklardan ve bütün özgürlüklerden yararlanabilir.
- Yaşamak, özgürlük ve kişi güvenliği herkesin hakkıdır.
- Hiç kimse kölelik veya kulluk altında bulundurulamaz.
- Hiç kimseye işkence yapılamaz, zalimce, insanlık dışı davranışlarda bulunulamaz veya ceza verilemez.
- Herkesin hukuksal kişiliğinin tanınması hakkı vardır.
- Herkes yasa önünde eşittir ve ayırım gözetmeksizin yasanın korunmasından eşit olarak yararlanma hakkına sahiptir.
- Kimsenin özel yaşamına, ailesine, konutuna ya da haberleşmesine keyfi olarak karışılmaz, şeref ve adına saldırılamaz.
- Yetişkin her erkeğin ve kadının, ırk, yurttaşlık veya din bakımlarından herhangi bir kısıtlamaya uğramaksızın evlenme ve aile kurma hakkı vardır.
- Herkesin düşünce, vicdan ve din özgürlüğüne hakkı vardır.
- Herkesin herhangi bir ayırım gözetmeksizin eşit iş için, eşit ücrete hakkı vardır.
- Herkes eğitim hakkına sahiptir.

Görüldüğü gibi İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinde kadınlar ve erkekler için eşit hak ve özgürlükler getirilmiştir. Herkesin eğitim hakkına sahip olduğunu belirten madde kadınlar için önemlidir. Getirildiği dönem düşünüldüğünde insan hakları ve eşitlik konusunda çok önemli bir yer alan bu bildirge maalesef halen etkili bir şekilde uygulanamamaktadır.

2.2.1.2 Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) (4 Kasım 1950)

4 Kasım 1950'de imzalanıp 1953 yılında yürürlüğe giren sözleşme temel olarak İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'ni korumayı amaç edinmiştir. Sözleşmeye taraf olan devletler belirtilen hakları kadın-erkek vb. hiçbir ayırım yapmaksızın uygulamayı garanti eder. Bu haklardan bazıları aşağıdaki gibidir (www.yargitay.gov.tr):

- Madde 1: İnsan haklarına saygı yükümlülüğü
- Madde 8: Özel ve aile hayatına saygı hakkı
- Madde 9: Düşünce, vicdan ve din özgürlüğü
- Madde 10: İfade özgürlüğü
- Madde 14: Ayrımcılık yasağı

Madde 14 başlığı altında belirtilen tanımda “*Bu sözleşmede tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasi veya diğer kanaatler, ulusal veya toplumsal köken, ulusal bir azınlığa aidiyet, servet, doğum başta olmak üzere herhangi başka bir duruma dayalı hiçbir ayrımcılık gözetilmeksizin sağlanmalıdır.*” İfadeleri yer almaktadır. Ayrıca 4 Kasım 2000 tarihinde ilgili sözleşmeye ek 12 Numaralı Protokol imzalanmıştır. Protokolün 1. Maddesinin ilk paragrafı yine ayrımcılığın genel olarak yasaklanmasıyla ilgilidir ve yukarıda yazmış olduğumuz tanımı tekrarlar. Ancak buna ek olarak “*Hiç kimse, 1. paragrafta belirtildiği şekilde hiçbir gerekçeyle, hiçbir kamu makamı tarafından ayrımcılığa maruz bırakılamaz.*” paragrafı eklenmiştir. Bu tanımlara göre kadına karşı devlet tarafından sosyal hayatta, iş hayatında veya eğitim hayatında yapılan her türlü ayrımcılık giderilmelidir. Bunu başarmak için ayrımcılığa sebep olabilecek görsel ve sözel ifadeler tüm eğitim öğretim malzemelerinden arındırılmalıdır.

2.2.1.3. Eğitimde Ayrımcılığa Karşı Sözleşme (14 Aralık 1960)

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (UNESCO), 14 Aralık 1960 tarihinde imzalanan antlaşma gereği üye ülkelerin eğitim bakanlıklarına tavsiye niteliğinde kararlarını sunmuştur. Antlaşmanın 1. ve 3. maddeleri eğitimde ayrımcılığa karşı düzenlemeler içerir. 4. ve 5. madde ise eğitimin içeriği ve amacına yönelik düzenlemeler getirir (Kaplan, 2015).

2.2.1.4. Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi (16 Aralık 1966)

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nda 16 Aralık 1966’da onaylanan antlaşma, 23 Mart 1976 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Türkiye bu sözleşmeyi 15 Ağustos 2000 tarihinde imzalamıştır. Sözleşmede geçen bazı hükümler şunlardır (www.unmikonline.org):

- Madde 1: Halkların kendi kaderini tayin hakkı
- Madde 2: Sözleşmenin iç hukuka uygulanması ve Ayrımcılık yasağı
- Madde 3: Cinsiyet eşitliği
- Madde 24: Çocukların hakları

Verilen bu maddeler yine kadınlara karşı yapılan her türlü ayrımcılığı yasaklamış. Madde 24'te çocuklara da kadın – erkek (kız – oğlan) olarak ayrımcılık yapılamayacağını belirtmiştir.

2.2.1.5. Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (1979)

İngilizcesi Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (CEDAW) olan ve 1979 BM Genel Kurulu'nda kabul edilen bu sözleşme, kadına yönelik kabul edilmiş önemli sözleşmelerden biridir. Dünya genelinde “Kadınların İnsan Hakları Bildirgesi” olarak kabul edilmiştir. Bu önemli sözleşme Türkiye’de 14 Ekim 1985 tarihinde resmi gazetede yayımlanmasıyla yürürlüğe girmiştir. CEDAW, kadınların siyasi, ekonomik, toplumsal, kültürel, kişisel ve diğer alanlarda erkeklerle aynı haklara sahip olduğunu ve temel hak ve özgürlüklerden eşit bir şekilde yararlanma hakkı olduğunu belirtir. CEDAW, kadına karşı yapılan her türlü toplumsal cinsiyet ayrımcılıklarını kapsayan önemli bir belge niteliği taşır (Erşen, 2006). CEDAW’ın 10. maddesi *“Taraf Devletler özellikle arasındaki konularda kadın-erkek eşitliği esasına dayanarak eğitimde erkeklerle eşit hakka sahip olmalarını sağlamak için kadınlara karşı ayrımı önleyen bütün uygun önlemleri alacaklardır”* diyerek aşağıdaki önlemleri sıralamaktadır (www.unicef.org):

- a. Meslek ve sanat yönlendirilmesinde kırsal ve kentsel alanlarda bütün dallardaki eğitim kurumlarına girişte ve diploma almada okul öncesi, genel, teknik, mesleki ve yüksek teknik eğitimde ve her çeşit meslekte eğitimde eşit şartların sağlanması;
- b. Kadınların erkeklerle aynı ders programlarından yararlanmaları, aynı sınavlara katılmaları, aynı seviyedeki niteliklere sahip eğitim görevlilerine, okul, bina ve malzemesine sahip olmaları;
- c. Kadın ve erkeğin rolleriyle ilgili kalıplaşmış kavramların eğitimin her şekinden ve kademesinden kaldırılması ve bu amaca ulaşılması için karma eğitimin ve diğer eğitim şekillerinin teşvik edilmesi, özellikle ders kitaplarının ve okul programlarının yeniden gözden geçirilmesi ve eğitim metodlarının bu amaca göre düzenlenmesi;
- d. Burs ve diğer eğitim yardımlarından faydalanmaları için kadınlara erkeklerle eşit fırsatların tanınması;
- e. Özellikle kadın ve erkekler arasında mevcut eğitim açığını en kısa zamanda kapatmaya yönelik olarak, yetişkin ve fonksiyonel okuma-yazma programları dahil, sürekli eğitim programlarına katılabilmeleri için erkeklerle eşit fırsatların verilmesi;
- f. Kız öğrencilerin okuldan ayrılma oranlarının düşürülmesi ve okuldan erken ayrılan kız çocukları ve kadınlar için eğitim programları düzenlenmesi.;

- g. Spor ve beden eğitimi faaliyetlerine aktif olarak katılmaları için erkeklerle eşit fırsatlar tanınması;
- h. Kadınların, ailelerin sağlık ve refahını sağlamaya yardım edecek, aile planlaması bilgisi dahil, özel eğitici bilgiyi sağlamaları.

CEDAW tarafından diğer alanlarda olduğu gibi eğitim alanında da getirilen hakları taraf olan devletler kadınlara sağlamak ile yükümlüdür. Böyle bir sözleşmenin hazırlanmış olması dahi kadına yapılan ayrımcılığın bir ulusa ait değil bütün ulusları kapsayan bir sorun olduğunu ortaya koymuştur. CEDAW'ın uluslararası hukuk çerçevesinde sözleşmeye imza atmış olan taraf devletler üzerinde bağlayıcılığı vardır.

2.2.2. Türkiye'de Yapılan Toplum ve Eğitimi Cinsiyetçilikten Arındırma Çalışmaları

2.2.2.1. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (1982)

1982 Anayasasınının 10. Maddesi şu şekildedir (mad.10):

- Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.
- **(Ek fıkra: 7/5/2004-5170/1 md.)** Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür.
- Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.
- Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar.

Bu maddeye göre devlet kadın ve erkek bütün yurttaşlarına eşit haklar vermiştir. Bu hakları sağlamak ve yaşama geçirmek yine devletin sorumluluğundadır.

Eğitim konusunda ise aşağıdaki ibareler kullanılmıştır (mad.42):

- Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz.
- Öğrenim hakkının kapsamı kanunla tespit edilir ve düzenlenir.
- Eğitim ve öğretim, Atatürk ilkeleri ve inkılapları doğrultusunda, çağdaş bilim ve eğitim esaslarına göre, Devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Bu esaslara aykırı eğitim ve öğretim yerleri açılmaz.
- Eğitim ve öğretim hürriyeti, Anayasaya sadakat borcunu ortadan kaldırmaz.
- İlköğretim kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve Devlet okullarında parasızdır.
- Özel ilk ve orta dereceli okulların bağlı olduğu esaslar, Devlet okulları ile erişilmek istenen seviyeye uygun olarak, kanunla düzenlenir.

- Devlet, maddi imkanlardan yoksun başarılı öğrencilerin, öğrenimlerini sürdürebilmeleri amacı ile burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapar. Devlet, durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılacak tedbirleri alır.
- Eğitim ve öğretim kurumlarında sadece eğitim, öğretim, araştırma ve inceleme ile ilgili faaliyetler yürütülür. Bu faaliyetler her ne suretle olursa olsun engellenemez.
- Türkçeden başka hiçbir dil, eğitim ve öğretim kurumlarında Türk vatandaşlarına ana dilleri olarak okutulamaz ve öğretilmez. Eğitim ve öğretim kurumlarında okutulacak yabancı diller ile yabancı dille eğitim ve öğretim yapan okulların tabi olacağı esaslar kanunla düzenlenir. Milletlerarası antlaşma hükümleri saklıdır.

Buna göre, kadın ve erkek arasında hiçbir ayırım yapmadan kimsenin öğretim hakkından mahrum edilemeyeceği ve ilköğretim zorunlu ve parasız olduğu anayasa ile teminat altına alınmıştır.

Aile konusunda ise 1982 Anayasası şunları belirterek kadın ve erkek arasındaki eşitliğe vurgu yapmaktadır (mad.41):

- Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır.
- Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilâtı kurar.

2.2.2.2. Türk Medeni Kanunu (22 Kasım 2001)

1926 Yılında kabul edilmiş olan medeni kanun, hem güncellenmek ve çağa ayak uydurmak hem de kadına karşı ayrımcılık sayılabilecek maddeleri kaldırmak amacıyla 22.11.2001 tarihinde değiştirilmiştir. Eski medeni kanunda var olan eşitliğe aykırı birçok hüküm yeni medeni kanunda yer almamıştır.

Getirilen yeniliklere baktığımızda kadın ile erkek arasındaki eşitsizliklerin giderilmeye çalışıldığı konular ağırlıktadır. (Yüksel, 2014). Sosyal, ekonomik ve kültürel bakımdan değişen Türk toplumunun ihtiyaçlarını karşılamak üzere yeni çıkarılan kanunda cinsiyet eşitliği konusu etrafında mal rejimleri, kadınların kocalarından izin alarak çalışmasıyla ilgili hüküm, nüfus idarelerinin evlendirme ile ilgili işlemleri yapması, evlenme yaşlarının yeniden düzenlenmesi, çocuğun velayeti, kadının soyadını evlendikten sonra da kullanabilmesi gibi konularda düzenlemeye gidilmiştir (Tatar, 2014). Türk Medeni

Kanununun evlilik hayatında kadın erkek eşitliği sağlayan bazı maddeleri aşağıdaki gibidir (Türk Medeni Kanunu):

- Madde 124: Erkek veya kadın on yedi yaşını doldurmadıkça evlenemez.
- Madde 134: Birbiriyle evlenecek erkek ve kadın, içlerinden birinin oturduğu yer evlendirme memurluğuna birlikte başvururlar.
- Madde 175: Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan mali gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir.
- Madde 186: Eşler oturacakları konutu birlikte seçerler.
- Madde 187: Kadın, evlenmekle kocasının soyadını alır; ancak evlendirme memuruna veya daha sonra nüfus idaresine yapacağı yazılı başvuruyla kocasının soyadı önünde önceki soyadını da kullanabilir. Daha önce iki soyadı kullanan kadın, bu haktan sadece bir soyadı için yararlanabilir.
- Madde 192: Eşlerden her biri, meslek veya iş seçiminde diğerinin iznini almak zorunda değildir.
- Madde 194: Eşlerden biri, diğer eşin açık rızası bulunmadıkça, aile konutu ile ilgili kira sözleşmesini feshedemez, aile konutunu devredemez veya aile konutu üzerindeki hakları sınırlayamaz.
- Madde 306: Eşler, ancak birlikte evlat edinebilirler; evli olmayanlar birlikte evlat edinemezler.
- Ana ve baba evli değilse velayet anaya aittir.

2.2.2.3. Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun (8 Mart 2012)

8 Mart 2012 tarihinde kabul edilen ve 20 Mart 2012 tarihli 28239 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 6284 numaralı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun amacını şu şekilde belirtmektedir (Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun):

Madde 1: Bu Kanunun amacı; şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadınların, çocukların, aile bireylerinin ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan kişilerin korunması ve bu kişilere yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla alınacak tedbirlere ilişkin usul ve esasları düzenlemektir.

Ayrıca 16. Madde’nin 6. paragrafında “*İlköğretim ve ortaöğretim müfredatına, kadının insan hakları ve kadın erkek eşitliği konusunda eğitime yönelik dersler konulur.*”

ifadeleri ile zorunlu eğitim süresince öğrencilere kadına karşı ayrımcılık yapılmamasıyla ilgili derslerin verileceği anlaşılmaktadır.

Bu kanun esasen kadına karşı aile içinde ve dışında yapılan şiddeti önlemek, mağdurları korumak ve şiddette bulunanları rehabilite etmek amacı taşımaktadır. Bu kanunun getirdikleri arasında 14. Madde gereği Şiddeti Önleme ve İzleme Merkezleri (ŞÖNİM) de bulunmaktadır. ŞÖNİM'ler hem mağdura, hem şiddet uygulayana destek hizmeti vermek, koruyucu ve önleyici hizmetler sunmak için tercihen kadın personelin istihdam edildiği devlet destekli merkezler olarak tanımlanabilir.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklanan şiddetin önlenmesinde bu yasalar ve kanunlar tek başlarına yeterli değildirler. Hukuki mücadelenin yanı sıra psikolojik, sosyolojik, ekonomik, ahlaki ve kültürel boyutları da ele alınmalıdır. Bu nedenle, kadına karşı şiddetin çözümü için, tüm kurum ve kuruluşların iş birliği içerisinde çalışması, ŞÖNİM'ler gibi kanunların getirdiği tedbirlerin uygulanması ve denetlenmesini sağlayan kurumların işlemesi, toplumun bilinçlendirilmesi ve farkındalık çalışmalarının artırılması gerekmektedir (Necla, 2017).

2.2.2.4. Türk Ceza Kanunu (26 Eylül 2004)

5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu (TCK), 25611 sayılı ve 12.10.2004 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Yeni TCK'nın amacı “kişi hak ve özgürlüklerini, kamu düzen ve güvenliğini, hukuk devletini, kamu sağlığını ve çevreyi, toplum barışını korumak, suç işlenmesini önlemektir. Kanunda, bu amacın gerçekleştirilmesi için ceza sorumluluğunun temel esasları ile suçlar, ceza ve güvenlik tedbirlerinin türleri düzenlenmiştir.” (Mad. 1) olarak belirtilmiştir. Yeni TCK'da cinsel suç statüsündeki tanımlar yeniden ele alınarak genişletilmiş ve bu suçlarla ilgili cezalar arttırılmış, eşlerin birbirlerini cinsel ilişkiye zorlaması tecavüz suçu olarak düzenlenmiş, namus cinayetlerinde uygulanan ceza indirimlerini önlemek için tedbirler alınmış, “edep, töre, ırz, namus, ahlak, ayıp, edebe aykırı davranış” gibi ataerkil ve ayrımcı ifadeler kaldırılmış, “evli-bekar”, “bakire-bakire olmayan” gibi ayrımlar kaldırılmış, ceza indirimlerinin tecavüz suçlarında ve kadın kaçırma vakalarında uygulanması kaldırılmış ve iş yerinde cinsel taciz suç olarak sayılmıştır (www.kadinininsanhaklari.org).

Kanunun 122. Maddesi “Nefret ve Ayrımcılık” başlığı taşımaktadır. Bu maddeye göre:

Dil, ırk, milliyet, renk, cinsiyet, engellilik, siyasi düşünce, felsefi inanç, din veya mezhep farklılığından kaynaklanan nefret nedeniyle;

- a) Bir kişiye kamuya arz edilmiş olan bir taşınır veya taşınmaz malın satılmasını, devrini veya kiraya verilmesini,
  - b) Bir kişinin kamuya arz edilmiş belli bir hizmetten yararlanmasını,
  - c) Bir kişinin işe alınmasını,
  - d) Bir kişinin olağan bir ekonomik etkinlikte bulunmasını,
- engelleyen kimse, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. (mad. 122)

Görüldüğü üzere kişinin cinsiyeti üzerinden ayırım ve nefrete maruz kalması suç sayılmış ve hapis cezası ile cezalandırılması kanunda yer almıştır.

2.2.2.5. Milli Eğitim Temel Kanunu (14 Haziran 1973)

Resmi Gazete'nin 14574 sayılı 24.06.1973 tarihli basımında yer alan 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu kapsamı şu şekilde belirtilmiştir:

Türk milli eğitiminin düzenlenmesinde esas olan amaç ve ilkeler, eğitim sisteminin genel yapısı, öğretmenlik mesleği, okul bina ve tesisleri, eğitim araç ve gereçleri ve devletin eğitim ve öğretim alanındaki görev ve sorumluluğu ile ilgili temel hükümleri bir sistem bütünlüğü içinde kapsar. (Mad. 1)

Bu kanun kapsamında “genellik ve eşitlik” başlığı altında “*Eğitim kurumları dil, ırk, cinsiyet, engellilik ve din ayrımı gözetilmeksizin herkese açıktır. Eğitimde hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.*” (Mad. 4), “Fırsat ve imkan eşitliği” başlığı altında “*Eğitimde kadın, erkek herkese fırsat ve imkan eşitliği sağlanır.*” (Mad. 8). “Karma Eğitim” başlığı altında “*Okullarda kız ve erkek karma eğitim yapılması esastır. Ancak eğitimin türüne, imkan ve zorunluluklara göre bazı okullar yalnızca kız veya yalnızca erkek öğrencilere ayrılabilir.*” (Mad. 15) ibareleriyle eğitimde kız ve erkek ayrımı yapılamayacağını anayasaya uygun bir şekilde düzenlemiştir. Yapılan bu düzenlemelerle eğitim ile ilgili hazırlanacak olan yönetmeliklerde kadın erkek eşitliği sağlanmaya çalışılmıştır.

2.2.2.6. İş Kanunu (22 Mayıs 2003)

4857 Sayılı İş Kanunu 22 Mayıs 2003 tarihinde kabul edilmiş olup, 25134 sayılı Resmi Gazete’de 10 Haziran 2003 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu kanunun amacı ve kapsamı şu şekilde belirtilmiştir:

İşverenler ile bir iş sözleşmesine dayanarak çalıştırılan işçilerin çalışma şartları ve çalışma ortamına ilişkin hak ve sorumluluklarını düzenlemektir. Bu Kanun, 4 üncü Maddedeki istisnalar dışında kalan bütün iş yerlerine, bu iş yerlerinin işverenleri ile işveren vekillerine ve işçilerine faaliyet konularına bakılmaksızın uygulanır. (mad. 1)

Kanununun 1. Bölümünün 5. Maddesi “eşit davranma ilkesi”ni barındırmaktadır:

- İş ilişkisinde dil, ırk, renk, cinsiyet, engellilik, siyasal düşünce, felsefi inanç, din ve mezhep ve benzeri sebeplere dayalı ayırım yapılamaz. İşveren, esaslı sebepler olmadıkça tam süreli çalışan işçi karşısında kısmi süreli çalışan işçiye, belirsiz süreli çalışan işçi karşısında belirli süreli çalışan işçiye farklı işlem yapamaz.
- İşveren, biyolojik veya işin niteliğine ilişkin sebepler zorunlu kılmadıkça, bir işçiye, iş sözleşmesinin yapılmasında, şartlarının oluşturulmasında, uygulanmasında ve sona ermesinde, cinsiyet veya gebelik nedeniyle doğrudan veya dolaylı farklı işlem yapamaz.
- Aynı veya eşit değerde bir iş için cinsiyet nedeniyle daha düşük ücret kararlaştırılmaz.
- İşçinin cinsiyeti nedeniyle özel koruyucu hükümlerin uygulanması, daha düşük bir ücretin uygulanmasını haklı kılmaz.
- İş ilişkisinde veya sona ermesinde yukarıdaki fıkra hükümlerine aykırı davranıldığında işçi, dört aya kadar ücreti tutarındaki uygun bir tazminattan başka yoksun bırakıldığı haklarını da talep edebilir. 2821 sayılı Sendikalar Kanununun 31 inci maddesi hükümleri saklıdır.
- 20 nci madde hükümleri saklı kalmak üzere işverenin yukarıdaki fıkra hükümlerine aykırı davrandığını işçi ispat etmekle yükümlüdür. Ancak, işçi bir ihlalin varlığı ihtimalini güçlü bir biçimde gösteren bir durumu ortaya koyduğunda, işveren böyle bir ihlalin mevcut olmadığını ispat etmekle yükümlü olur. (mad.5)

Bu ifadeler kadınların iş hayatında ayrımcılığa maruz kalmamaları ve kadın erkek eşitliği sağlanması açısından birçok fayda sağlamaktadır. Ancak uygulamadaki aksaklıkların ve mağduriyetlerin giderilmesi açısından devlet denetleme mekanizmalarını etkili bir şekilde kullanmalıdır. Kadınlarımız haklarını bilmeli ve hak arama yolları her zaman açık olmalıdır. Yasalar ve kanunlar iyi uygulanmadığı sürece hiçbir sonuç vermeyecektir.

Ulusal ve uluslararası düzeyde kadın hakları, cinsiyetçilik ve toplumsal cinsiyet konulu bir çok kanun, yönetmelik, mevzuat vs. bulunmaktadır. Amacına ulaşamayan, eksik kalan, etkili bir şekilde uygulanamayan yasalar olduğu müddetçe daha çok düzenleme yapılacağını tahmin etmek zor değildir.

2.3. Ders Kitapları ve Toplumsal Cinsiyet

Öğrencilere kazandırılmak istenen hedef davranış ve kazanımları verebilmek için öğretmenler tarafından en sık kullanılan eğitim öğretim araçlarının başında ders kitapları gelir. Bu durumun oluşmasında ders kitaplarının kolay ulaşabilir ve maliyetinin az olduğu düşünülebilir. Ders kitapları sadece bu özelliği ile değil, hitap ettiği kesimin öğrenciler yani çocuklar olması bakımından da önemlidir. Bu nedenle ders kitapları yeterli ve nitelikli hazırlanmak zorundadır. Öğrenci seviyelerine ve ilgilerine, dersin içeriğine, verilmek istenen kazanıma, toplumun değer yargılarına uygun hazırlanmayan ders kitapları eğitim öğretim sürecinde aksaklıklara sebebiyet verebilir.

Ders kitaplarının hazırlanması, basılması ve sınıf içerisinde kullanılması sürecinde hitap ettiği kesimin yaş kuşağı ve pedagojik beklentilerinin her zaman göz önünde bulundurulması gereklidir (Kabapınar 2005’den aktaran Köse, 2009). Ders kitapları, farklı sınıf seviyelerinde okuyan öğrenciler için yaşlarına uygun ve bilgiyi sistemli bir şekilde sağlayan yazılı ve basılı kaynaklardır (Özcan, 2011). Milli Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği’ne göre ders kitapları, “Her tür ve derecedeki örgün ve yaygın eğitim kurumlarında kullanılacak olan, konuları öğretim programları doğrultusunda hazırlanmış, öğrenim amacı ile kullanılan basılı eserlerdir” (Resmi Gazete, 1995). Gülersoy’a (2013) göre ise; ders kitabı bir derste kullanılan ve dersin geliştirilmesine esas oluşturan araçlardan biridir. Başka bir deyişle, belli bir dersin öğretiminde kullanılmak üzere, öğrenci seviyelerine ve eğitim programlarına uygun hazırlanmış, inceleme ve onay süreçlerinden geçmiş temel kaynaktır.

Ders kitabının işlevleri arasında “Görsel öğelerle bilgi vermek, bilgileri desteklemek, ilgi çekerek dikkati yönlendirmek, konuları özetlemek, olgular veya kavramlar arasındaki ilişkileri göstermek, zihinde canlandırılması güç olan karışık konuları daha kolay anlaşılır kılmak” (Dursun & Eşgi, 2008, s. 21) vardır. Öğretmenler yıllık

planlarını hazırlarken çoğu zaman ders kitaplarını referans almakta, planlarını kitaba göre yapmaktadır. Bu durumun sonucu olarak ders kitapları bir kat daha fazla önem kazanmaktadır. Ders kitaplarında olması gereken nitelikleri Ünsal & Güneş (2002) şu şekilde belirtmiştir:

- Fiziksel özellikler (Fiziksel standartlara uygunluk),
- Eğitsel tasarım (içerik-sunum sıralaması),
- Görsel sunum,
- Dil, anlatım (ifade gücü) ve imla

Ders kitaplarında olması gereken özellikleri MEB Ders Kitapları ve Eğitim Araçları yönetmeliğinde ise şu şekilde belirtmiştir (12 Eylül 2012):

- a) Anayasa ve kanunlara aykırı hususları içermez.
- b) Bilimsel hata içermez.
- c) Temel insan hak ve özgürlüklerini destekleyen ve her türlü ayrımcılığı reddeden bir yaklaşım sunar.
- ç) Reklam niteliğinde öğeler içermez.
- d) Eğitim ve öğretim programının amaçladığı kazanımları kapsar.
- e) Görsel tasarım ve içerik tasarımı, öğrenmeyi destekleyecek nitelikte ve öğrencilerin gelişim özelliklerini dikkate alarak yapılır.

Buna göre ders kitaplarında her türlü ayrımcılığın reddedildiği ve temel insan hak ve özgürlüklerinin desteklendiği görülmektedir. Ayrıca öğrencileri toplumsal yönden eğitmeyi ve öğrencilere yaşadıkları toplumun değer yargılarını, ülkelerinin yönetim mekanizmalarını ve düzenini, ekonomisinin dayanaklarını, tarihini, sahip olduğu hak ve ödevlerini, kendi ülkesini ve dünyayı tanıttıkları kitaplar çağdaş insan yetiştirme konusunda çok fayda sağlayabilecektir (Aşıcı, vd. 2006).

Ders kitapları bireyleri toplumsallaştırma sürecinde toplumun değer, davranış ve düşüncelerinin aktarılmasında önemli yer tutar (Güvenli & Tanrıöver, 2009). Çok küçük yaşlardan başlayarak çocuklara sunulan ders kitaplarının, devlet kurumları tarafından incelenmiş, onaylanmış ve dağıtılmış olması sebebiyle aile, öğrenci ve öğretmenler tarafından simgesel bir doğruluğa ve meşruluğa sahip olduğunu vurgulayan Güvenli ve Tanrıöver bu sebeple tüm eğitim sürecinin odağında ders kitaplarının yer aldığını ve

benzer nedenlerle cinsiyet ayrımcılığıyla mücadele içerisinde önemli bir yere de sahip olduğunu belirtir.

Öğrencilerin eğitim hayatı boyunca neredeyse her gün etkileşime geçtiği ders kitaplarında bulunan metinler ve görseller, çocuklarda anlamı oluşturma ve hayal gücünü geliştirmede önemli bir rol oynar (Yaylı & Çınar, 2014). Okul bilgisinin önemli bir bölümünü erkeklerin düşünsel, siyasal ve askerî etkinlikleri oluşturur. Ders kitaplarında, buluş yapanlar, devleti kuran ve yönetenler, teorileri üretenler ve ekonomik faaliyetlere yön verenler hep erkeklerdir. Yani bilgi ataerkindir. Eğitim, öğrencilere, erkeklerin başrolde olduğu ve yaşamın öznesi olduğu duygusunu aktarmaya yaramıştır (Tan, 2000). Burada CEDAW'ın 10. maddesinin eğitimde fırsat eşitliği yaratmakla ilgili olduğu ve şu öneride bulunduğunu hatırlatmakta fayda var:

Kadın ve erkeğin rolleriyle ilgili kalıplaşmış kavramların eğitimin her şekli ve kademesinden kaldırılması ve bu amaca ulaşılması için karma eğitimin ve diğer eğitim şekillerinin teşvik edilmesi, özellikle ders kitaplarının ve okul programlarının yeniden gözden geçirilmesi ve eğitim metotlarının bu amaca göre düzenlenmesi. (mad.10)

Bu bağlamda ders kitapları incelemesi yapılırken kitabın bir bütün olarak ele alınıp metinlerin ve görsellerin de cinsiyet ayrımcılığı açısından gözden geçirilmesi toplumsal cinsiyet eşitliği açısından önem arz etmektedir.

Ders kitapları toplumsal yapılanmada daha eşitlikçi bir yapının oluşmasına da fırsat sağlayabilir. Bunun için ders kitaplarının cinsiyetçilik açısından nasıl bir yapıda hazırlandığı çok önemlidir. Daha önce yapılmış bir çok çalışmada ders kitaplarının toplumsal cinsiyet ile ilgili kalıp yargıları koruduğu ve yeniden ürettiği, kadın ve erkek açısından eşitsizlikler taşıyan metin ve görselleri barındırdığı görülmüştür. Bu sebeple ders kitapları cinsiyetçi yaklaşımları sürdürmüş ve ataerkilliğin korunmasına hizmet eden bir içerik sergilemiştir (Asan, 2006).

Literatürdeki bilgiler göz önüne alındığında, cinsiyetçiliğin ders kitaplarından tamamen kaldırılamadığı, bilinçli ya da bilinçsiz bir şekilde de olsa kadına ait basmakalıp yargıların devam ettirildiği aşikardır. Bu basmakalıp yargılar her ne kadar kadınların görünürlüğü açısından giderilmeye çalışılmış olsa da aile içindeki rollerde, temsil edilen mesleklerde, boş zamanlarını geçirme şekillerinde halen devam etmektedir. Genç nesilleri eğittiğimiz materyallerden olan ders kitaplarının, onların kişiliklerini

oluştururken nasıl etkilerde bulunduğunu göz ardı etmemeliyiz. Bazen bir resmin, bazen bir cümlemin arkasına saklanmış olan cinsiyetçi gizli iletiler öğrencilerin kendileri olmakta, onların meslek tercihlerinden yaşam şekillerine kadar her alanda içine işlemektedir. Bu yüzden ders kitaplarında cinsiyetçi basmakalıp yargılar analiz edilmeye, çalışma konusu olmaya ve ilgi görmeye devam etmektedir ve edecektir. Bu konuda öğretmenler de bilgilendirilmeli ve eğitilmelidir.

2.4. İlgili Araştırmalar

Bu bölümde ders kitaplarında toplumsal cinsiyet eşitliği ve cinsiyetçilik ile ilgili yapılan bazı çalışmalara yer verilmiştir.

Helvacıoğlu (1994)'nin ders kitaplarında toplumsal cinsiyet temsilleriyle ilgili çalışması yurt içinde yapılan hem ilk hem de detaylı bir çalışma olma özelliği taşımaktadır. Yüksek lisans tezi olan bu çalışmada Helvacıoğlu ülkemizde 1928 ve 1995 yılları arasında okutulan çeşitli ders kitaplarını incelemiş ve kadın ve erkek cinsiyetlerinin nasıl yansıtıldığını ortaya koymuştur. Giriş ve sonuç bölümleri dışında altı ana bölümden oluşan tezinde Helvacıoğlu şu başlıklar altında bulgularını sunmuştur: “Aile İçi İşbölümü”, “Ders Kitaplarında Kadınların Yönlendirildikleri Meslekler ve Toplumdaki Yerleri”, “Bilginin Sahipleri, Anne Sevgisi, Kullanılan Alet ve Makinalar, Deneyler”, Ders Kitaplarında Resimlerle Verilen Kadın, Erkek ve Çocuk İmajları, Aile Bilgisi Dersleri ve Ev Kadını Tiplenmeleri”, “Kadın Sorunun Çözümlemesi Genel Demokratik Gelişme ile Bağlantılı” ve “Genç Cumhuriyet Nasıl Bir Kadın Tipi Hedefledi”.

Çalışmasında, cumhuriyetin ilk yıllarında ders kitaplarında kadınların ülkenin kurtuluşuna ve kalkınmasına en az erkekler kadar yardım eden bireyler olarak gösterildiğini belirtmiştir. Ancak 1940'dan sonra laik, halkçı ve bağımsız söylemden uzaklaşıldığını, kadını eve hapseden, ev işleri yapan, kocasına yardım eden veya çocuklarıyla ilgilenen bireyler olarak kitaplarda yer aldığını yazmıştır.

Ders kitaplarındaki cinsiyetçilik ile ilgili başka bir çalışma da Esen & Bağlı (2002) tarafından yapılmıştır. Çalışmalarının amacını “İlköğretim 1. Sınıf Abece ve Türkçe kitaplarında yer alan yetişkin figürlerinin, cinsiyetlerine göre, kimlerle birlikte

gösterildiklerini, eylemlerini, içinde buldukları mekanları ve bağlantıda oldukları nesnelere, araştırma için oluşturulmuş kategorileri kullanarak belirlemek ve değerlendirmektir” (s.143) olarak açıklamışlardır. Araştırmalarının sonucunda kadın ve erkeklerin en çok çocuklar ve aileleri ile birlikte gösterildiğini. Kadınların ev ve ev çevresinde çocuklarıyla beraber, erkeklerin ise iş yaşamında kamusal ortamlarda gösterildiği bulunmuştur.

Bir başka çalışma ise Asan (2006) tarafından yapılmıştır. Asan ilköğretim okullarında birinci sınıftan beşinci sınıflara kadar kullanılan ders kitaplarını cinsiyetçilik bakımından incelemiş ve bu okullarda çalışan öğretmenlerin de cinsiyetçilik ile ilgili algılarını saptamaya çalışmıştır. Daha önce bu konuyla ilgili bir veri toplama aracı geliştirilmediğini gören araştırmacı, ilgili alan uzmanıyla bir ölçek geliştirmiştir ve kendi geliştirdikleri ölçeği kullanmıştır. Ders kitabındaki resim ve metinleri, cinsiyetlerin sayısal değerleri, buldukları mekanlar, iletişim halinde buldukları bireyler ve meslekler açısından ele almıştır. Sonuç olarak, araştırmaya dâhil olan öğretmenlerin cinsiyetçilik algısına sahip olduklarını görmüştür ve incelenen kitaplardaki resim ve metinlerde cinsiyetçi tutumlar saptanmıştır.

Erbay (2011) yaptığı çalışmada 8. sınıf ders kitabında kadın ve erkek imgelerinin nasıl sunulduğunu araştırmıştır. Metinlerde ve görsellerde toplumsal cinsiyet eşitliği kavramına aykırı olan noktaları ortaya çıkarmak amacıyla Eleştirel Söylem Çözümlemesini analiz yöntemi olarak kullanılmıştır. Cinsler arasındaki güç eşitsizliğini de ortaya çıkarmak için kitaptaki diyalogları söylem analizi ile incelemiştir. Çalışmanın bulgularında görünürlük, boş zaman etkinlikleri ve aktiviteleri, kişilik özellikleri, dilsel yollar ve söz eylemler açısından eşitlikçi bir yaklaşım sunduğu ortaya çıkmıştır. Yine de aile ilgili roller, meslekler ve hitap şekilleri gibi açılardan cinsiyete bağlı basamaklı yargıların farkında olmadan da sürdürüldüğünü ortaya koymuştur.

Bir başka çalışma ise Özkan’ın (2013) “İlköğretim Ders Kitaplarında Kadın Figürü” başlıklı araştırmasıdır. Özkan bu kitaplarda basılı resimlerde kadın figürlerinin görünürlük sayısı ve biçimini araştırma odağına almıştır. Amaçları arasında; ilgili kitaplarda bulunan resimlerde hangi cinsiyete ne oranda yer verildiğinin, resimlerdeki kadın-erkek figürlerinin belirlenen kategorilere göre durumunun ne olduğunun ve bunlar neticesinde kitaplarda kadının konumu ve rolünün ne olduğunun belirlenmesi

vardır. Özkan araştırmasını Niğde ilindeki birinci kademe ilköğretim okullarında 2008-2009 eğitim yılında kullanılan ders kitaplarıyla sınırlandırmıştır. Bu araştırma için 22 kitap seçmiştir. Araştırma sonucunda 3 kitap dışındaki diğer bütün kitaplarda erkeklerin kadınlardan daha fazla temsil edildiğini ve kitaplardaki görsellerde cinsiyet ayrımcılığı yapıldığını tespit etmiştir. En fazla ayrımcılığın da sporla ilgili konularda yapıldığına dikkat çekmiştir.

“Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarında Toplumsal Cinsiyet” adlı yüksek lisans çalışmasında Çınar (2013), 2012-2013 eğitim öğretim yılında MEB tarafından dağıtımı yapılan Türkçe ders ve öğrenci çalışma kitaplarını barındırdığı varsayılan toplumsal cinsiyet öğeleri üzerine incelemiştir. Araştırmasında betimsel nitel bir araştırma deseni kullanan Çınar, doküman incelemesi yoluyla elde ettiği verileri içerik çözümlemesi tekniğiyle analiz etmiştir. Çalışma sonucunda toplumsal cinsiyet olgusunun ders kitaplarında yoğun bir şekilde hissedildiği, cinsiyetçilik ile ilgili kalıp yargıların yeniden üretildiği, sürdürüldüğü ve pekiştirildiği görülmüştür. Bu durumun özgür düşünebilen bireyler yetiştirme hedefinde engel teşkil edeceğinden bahsedilmiştir.

İngilizce öğretiminde kullanılan ders kitapları üzerinde yapılan araştırmalara baktığımızda ise aşağıdaki çalışmalara ulaşılmıştır. Arıkan (2005) “*New Headway Intermediate*” ve “*Think Ahead to First Certificate*” adlı iki uluslararası yabancı dil öğretimi ders kitabının görsellerini öğrencilerin fikirlerini değiştirme gücü olduğu varsayımından yola çıkarak analiz etmiştir. Çalışma sonucunda iki kitapta da kadın ve erkeklerin görünülerinin sayısının yakın olmasına rağmen ev işlerinde, spor faaliyetlerinde ve ünlülerin görüşlerinde cinsiyetçilik bulunmuştur.

İngilizce alanında yapılan başka bir çalışma da Sivaslıgil (2006) tarafından yapılmıştır. 6, 7 ve 8. sınıf İngilizce ders kitaplarının incelendiği çalışmada Sivaslıgil, bu yaş grubunu ergenlik dönemine girdikleri yaşa denk geldiği için tercih ettiğini aktarmıştır. Sivaslıgil çalışmasında sözel ve görsel verileri kullanmıştır. Elde ettiği verilere içerik ve söylem analizi yapmıştır. Kadınların daha çok aile üyeleriyle, erkeklerin ise sosyal ortamlarda temsil edildiğini ortaya koymuştur. Ayrıca 7 ve 8. sınıf kitaplarında kadınların erkeklere oranla daha az yer aldığını göstermiştir.

Bulut (2008) yapmış olduğu çalışmada 10 İngilizce ders kitabındaki okuma parçalarını ve ilgili resimleri etnisite, cinsiyet ve engellilik açısından incelemiş ve sosyal sorumluluk öğretimi ile ilişkilendirmiştir. Yapılan çalışma sonucunda Bulut, kadınların niteliksel ve niceliksel açıdan erkeklerle eşit gösterilmediğini vurgulamaktadır.

Diktaş (2010) tarafından yapılan ve Türkçesi “Yabancı dil olarak İngilizce ders kitaplarındaki toplumsal cinsiyet sunumları: Milli Eğitim Bakanlığı ve yabancı yayınevlerinin hazırladığı ders kitapları arasında karşılaştırmalı bir çalışma” olan çalışmada 2009-2010 eğitim öğretim yılında 6, 7 ve 8. sınıflarda okutulan iki ayrı İngilizce ders kitabı setindeki toplumsal cinsiyet sunumlarının incelenmesi amaçlanmıştır. Bu setlerden biri MEB tarafından hazırlanmış iken, diğeri Britanyalı basımevleri tarafından hazırlanmıştır. Toplumsal cinsiyetin nasıl sunulduğunu bulmak için sekiz farklı kategori kullanılmıştır. Bunlar; a) resimlerde ve metinlerde toplumsal cinsiyetin ortaya çıkışı, b) konuşma miktarları, c) mesleklerin analizleri, d) evsel roller ve ailedeki sorumluluklar, e) kadınları ve erkekleri tanımlayan ön adlar, f) boş zaman etkinlikleri, g) aile rolleri ve h) görsellerin ve metinlerin gösterge bilimsel çözümlenmeleridir. İnceleme sonucunda her iki kitap setinde ve her kategori altında erkekler lehine sonuçlara varılmıştır. İki kitap setinin de cinsiyetçilik ile ilgili kalıp yargıları barındırdığı görülmüştür.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın yöntem ve teknikleri yer almaktadır.

3.1. Araştırma Modeli

Betimsel nitel bir desene sahip olan bu çalışmada, doküman incelemesi yoluyla veriler toplanmıştır. Elde edilen veriler içerik çözümlemesi tekniği kullanılarak analiz edilmiştir.

3.1.1. İçerik Çözümlemesi

Sosyal bilimler alanında sıklıkla kullanılan içerik çözümlemesi tekniği Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel (2015) tarafından şöyle açıklanmaktadır;

İçerik analizi belirli kurallara dayalı kodlamalarla bir metnin bazı sözcüklerinin daha küçük içerik kategorileri ile özetlendiği sistematik, yinelenebilir bir teknik olarak tanımlanır. Bir mesajın belli özelliklerinin objektif ve sistematik bir şekilde tanınmasına yönelik çıkarımların yapıldığı bir tekniktir. İçerik analizi metin veya metinlerden oluşan bir kümenin içindeki belli kelimelerin veya kavramların varlığını belirlemeye yönelik yapılır. Araştırmacılar bu kelime ve kavramların varlığını, anlamlarını ve ilişkilerini belirler ve analiz ederek metinlerdeki mesaja ilişkin çıkarımlarda bulunurlar. İçerik analizi yalnızca metinler üzerinde kullanılan bir teknik değildir. (sf. 246)

Berger (1996) ise “Bazı şeylerin miktarını (şiddet, zencilerin oranları, kadınlar, meslek türleri vb.) herhangi bir iletişim biçimi örneğinde (çizgi filmlerde, haberlerde, gazete, dergi, kitap vb. iletişim araçlarında) ve belirli kategoriler içerisinde ölçmeye (saymaya) dayanan bir araştırma tekniğidir” diyerek içerik çözümlemesinin tanımını vermiştir (aktaran Sevrge, 1998, s.43).

İçerik analizinin birincil hedefi, birbirine benzeyen ya da birbirlerinin aynısı olan verileri daha önceden tanımlanmış olan kategorilere sokarak getirip okuyucuların anlayacağı bir düzende yorumlamaktır.

İçerik analizinde aşamalar şunlardır (Şimşek & Yıldırım, 2005):

1. Verilerin kodlanması
2. Temaların bulunması
3. Verilerin kodlara ve temalara göre düzenlenmesi ve tanımlanması
4. Bulguların yorumlanması.

Öte yandan Büyüköztürk ve diğerleri (2015) ise içerik analizinin “amaçları belirleme, kavramları tanımlama, analiz birim(ler)ini belirleme, konu ile ilgili verilerin yerini belirleme, mantıksal bir yapıya geliştirme, kodlama kategorilerini belirleme, sayma, yorumlama ve sonuçları yazma” aşamalarından oluştuğunu söyler.

İçerik analizinde amaçlara ve araştırılacak materyallere göre süreçler farklılaşır. Bu süreçlerin birinde kategoriler edinilen bilgilere, kuramlara ve tecrübelere dayanarak araştırmaya başlamadan önce belirlenirken bir diğerinde ise kategoriler analiz devam ederken de ortaya çıkabilir (Büyüköztürk ve diğerleri, 2015). Yapılan bu çalışmada ders kitaplarındaki resimler ve metinler incelenirken daha önceden belirlenen kriterlere göre analiz yapıldığından kategorilerin önceden belirlendiği süreç kullanılmıştır.

Görsel, işitsel ve basılı iletişim araçlarının incelenmesinde sıklıkla kullanılmış olan içerik çözümlemesi tekniği, ders kitaplarını incelerken de en çok tercih edilen ve uygun görülen bir tekniktir.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın (TTKB) tüm ortaokul 7 ve 8. sınıf İngilizce derslerinde kullanımına izin verdiği ders ve çalışma kitapları oluştururken, örneklem olarak MEB tarafından 2016-2017 eğitim öğretim yılında okutulmak üzere okullara dağıtılmış olan iki farklı yayınevine sahip ortaokul 7 ve 8. sınıf İngilizce ders ve çalışma kitapları seçilmiştir. İlgili kitaplar MEB internet sitesinde duyurulmuş olan listede mevcuttur. İncelenen kitaplar aşağıda listelenmiştir (Tablo 1):

Tablo 1. Araştırmada incelenen kitaplar

YAYINEVİ	YAYIM YILI	KİTAP	HAZIRLAYAN
Pasifik Yayınları	2016	English Route 7 Student's Book	Evrin BİRİNCİOĞLU KALDAR
Pasifik Yayınları	2016	English Route 7 Workbook	Evrin BİRİNCİOĞLU KALDAR
Evrensel İletişim Yayınları	2015	UPTURN in English Student's Book and Workbook	Mehmet ŞENER

3.3. Veri Toplama Süreci

Daha önce konuyla ilgili yapılan makaleler ve tezler incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda Arslan (2000) ve Severge (1998)'nin kategorilerinden yola çıkarak ders kitaplarında toplumsal cinsiyet rollerine ait bulgular belirlenmeye çalışılmıştır. Bu amaçla, araştırılan kitaplardaki görsellerden ve metinlerden altı farklı kategori altında kodlamalar yapılarak veriler elde edilmiştir. Elde edilmiş olan bu veriler frekans ve yüzdelik değerler olarak tablo şeklinde sunulmuştur.

İlgili ders kitapları incelenirken, görsellerdeki kız çocukları ve kadınlar “kadın”, oğlan çocukları ve erkekler “erkek” olarak alınmıştır, yaşlara göre ayırım yapılmamıştır. Kadın ya da erkek olduğu belli olmayan veya buldukları mekanı belirsiz olanlar, seçilemeyenler “belirsiz” olarak nitelendirilmiştir. Aynı şekilde sayılamayacak kadar çok kişilerin bir arada bulunduğu “stadyum, maraton koşusu vb.” görseller kapsam dışı bırakılmıştır. Yine metinlerde de kesin olarak belirtilmeyen kişiler ve mekanlar “belirsiz” olarak sınıflandırılmıştır. Severge'nin “Ders Kitaplarında Cinsiyetçilik İlköğretim Ders Kitapları Üzerinde Yapılmış Bir İçerik Çözümlemesi” (1998) başlıklı çalışmasında Atatürk resimlerinin çalışma dışında tutulduğu görülmüş, bu çalışmada da Atatürk resimleri çalışma dışında bırakılmıştır.

3.3.1. Görsellerin İncelenmesinde Kullanılan Kategoriler

İncelenen kitaplardaki görsellerde kadınlar ve erkekler altı farklı kategoride ele alınmış ve sunulmuştur. Oğlan çocukları erkek, kız çocukları kadın olarak ifade edilmiştir.

3.3.1.1. Görsellerde Cinsiyetlerin Kullanım Sıklığı

Görsellerde bulunan kız çocukları ve kadınlar kadın olarak sayılmış, oğlan çocukları ve erkekler erkek olarak sayılmıştır. Belirsiz olanlar ve seçilemeyenler “belirsiz” olarak nitelendirilmiştir.

3.3.1.2. Görsellerde Cinsiyetlerin Buldukları Alanlara Dağılımı

Bu kategori altında görseller buldukları alanlara göre üç alt kategoride sınıflandırılmıştır. Bunlar kamuya açık alanlar (okul, iş yeri gibi herkese açık yerler), özel alanlar (ev gibi herkese açık olmayan yerler) ve belirsiz alanlar (kişilerin buldukları yerin seçilemediği veya anlaşılamadığı yerler) olarak ifade edilmiştir.

3.3.1.3. Görsellerde Cinsiyetlerin Yapmakta Gösterildiği Meslekler

Görsellerde bulunan kadınların veya erkeklerin yapmakta gösterildiği meslekler belirlenmiştir.

3.3.1.4. Görsellerde Cinsiyetlerin Boş Zamanlarını Kullanma Şekilleri

İncelenen kitaplardaki görsellerde cinsiyetlerin boş zamanlarını nasıl geçirdiği belirlenmiştir.

3.3.1.5. Görsellerde Cinsiyetlerin İçinde Buldukları Tutumlar

Görsellerde bulunan kadın ve erkek cinsiyetlerinin tutumları bu kategori altında incelenmiştir.

3.3.1.6. Görsellerde Cinsiyetlere Yüklene Ev İşleri

Bu kategoride kişilerin aile içindeki rollerinde yapmakta oldukları ev işleri kadın ve erkek cinsiyetleri için belirlenmiştir.

3.3.2. Metinlerin İncelenmesinde Kullanılan Kategoriler

Kitaplarda ele alınan metinlerde bulunan kadın ve erkek cinsiyetler için altı kategori kullanılmış ve sunulmuştur. Yine kız çocukları ve kadınlar kadın, oğlan çocukları ve erkekler erkek olarak ele alınmıştır. Metinlerde cinsiyet ayrımı net olarak yapılmamış veya anlaşılamayan kişiler için belirsiz olarak nitelendirilmiştir. Metinlerin geçtiği yerler net olarak belirtilmemiş ise belirsiz kategorisine alınmıştır.

3.3.2.1. Metinlerde Cinsiyetlerin Kullanım Sıklığı

Metin içerisinde konuşan kişiler ve bahsi geçen kişiler kadın veya erkek olarak nitelendirilmiştir. Konuşanın ya da bahsi geçen kişilerin cinsiyeti açık bir şekilde ifade edilmedikçe belirsiz olarak sınıflandırılmıştır.

3.3.2.2. Metinlerde Cinsiyetlerin Buldukları Alanlara Dağılımı

Metnin içerisindeki cinsiyetlerin buldukları alanlara göre dağılımı kamusal alan, özel alan ve belirsiz alan başlıkları altında belirtilmiştir. Kamusal alan olarak herkesin girip çıkabildiği yerler, özel alan olarak herkesin girip çıkamadığı özel yaşam alanları, belirsiz alan olarak ise kamusal alan ya da özel alan olarak net anlaşılamayan yerler sınıflandırılmıştır.

3.3.2.3. Metinlerde Cinsiyetlerin Yapmakta Oldukları Meslekler

Metinler içerisinde kadın veya erkeklerin sahip oldukları ya da onlara yüklenen meslekler belirlenmiştir.

3.3.2.4. Metinlerde Cinsiyetlerin Boş Zamanlarını Kullanma Şekilleri

İncelenen metinlerde cinsiyetlerin boş zamanlarını geçirme şekilleri ortaya koyulmuştur.

3.3.2.5. Metinlerde Cinsiyetlerin İçinde Buldukları Tutumlar

Metinlerde kadın ve erkek cinsiyetlerinin göstermiş oldukları tutumlar bu başlık altında incelenmiştir.

3.3.2.6. Metinlerde Cinsiyetlere Yüklenen Ev İşleri

Metinler içerisindeki kadın ve erkek cinsiyetlerinin sorumluluğunda bulunan veya yapmakta oldukları ev işleri bu kategoride belirtilmiştir.

3.4. Verilerin Analizi

Elde edilen veriler, tanımlanmış olan kategoriler altında görseller ve metinler için ayrı ayrı incelenmiştir. Toplanan veriler frekans ve yüzdelerle birlikte tablo halinde verilerle analiz edilmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde çalışmada elde edilen bulgular verilmiş ve yorumlanmıştır. Bulguların frekans ve yüzdelerinin verilmesinin yanı sıra araştırılan kategorilere kitaplardan örnek teşkil edecek görsel kesitler de eklenmiştir.

7. sınıf ders kitabı “English Route 7 Student’s Book” ile çalışma kitabı “English Route 7 Workbook” dan elde edilen bulgular kitapların aynı sınıf seviyesinde ve birlikte kullanıldıkları göz önüne alınarak birlikte “English Route 7” başlığı ile verilmiştir. 8.sınıf ders ve çalışma kitabı olan “UPTURN in English Student’s Book and Workbook” ise “UPTURN in English 8” başlığı ile verilmiştir.

4.1. Görsellerde Toplumsal Cinsiyet Bulguları

Altı alt kategoride incelenen görsellerdeki bulgular yüzdeler ve frekans değerleri verilerek sayısal olarak tablo halinde sunulmuştur. İncelenen bazı görsellerden örnekler verilerek yorumda bulunmayı kolaylaştırmak amaçlanmıştır.

4.1.1. Görsellerde Cinsiyetlerin Kullanım Sıklığı

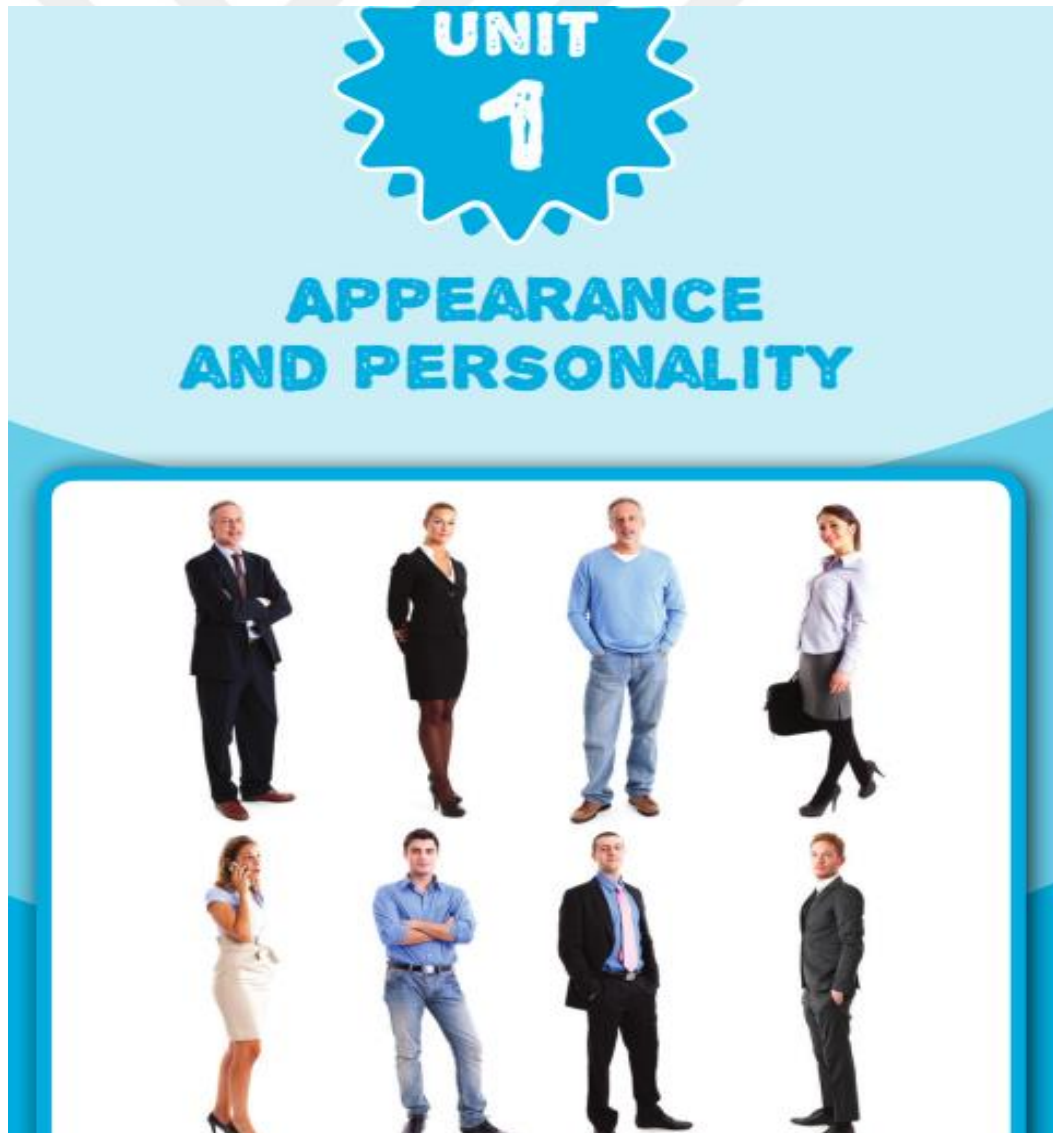
Bu bölümde incelenen kitaplardaki görsellerde cinsiyetlerin ne sıklıkla görüldüklerine yer verilmiştir.

Tablo 2. Görsellerde cinsiyetlerin kullanım sıklığı ile ilgili dağılım

Kitap	Kadın		Erkek		Belirsiz	
	f	%	f	%	f	%
English Route 7	194	37,1	249	47,6	80	15,3
UPTURN in English 8	169	34,1	243	49	84	16,9
Toplam	363	35,6	492	48,2	164	16,1

Yukarıda verilen tablo incelendiğinde (Tablo 2), 7. sınıf İngilizce ders kitabında kadınların %37,1 (194), erkeklerin %47,6 (249) ve belirsiz karakterlerinin %15,3 (80) oranında kullanıldığı tespit edilmiştir. Kadınların erkeklere oranla %10,5 daha az temsil edilmesi, kadınların erkeklerle karşılaştırıldığında arka planda kaldığını göstermektedir. 8. sınıf İngilizce ders kitabında ise kadınlar %34,1 (169), erkekler %49 (243), belirsiz karakterler %16,9 (84) oranında gösterilmiştir. Kadınlar ile erkekler arasındaki fark bu kez %14,9 ile yine erkekler lehinedir.

İki kitabın toplamına bakıldığında kadınların %35,6 (363), erkeklerin %48,2 (492) ve belirsiz karakterlerin %16,1 (164) oranında kullanıldığı görülmektedir. Kadın ve erkek karakterleri arasında %12,6 gibi anlamlı bir fark bulunmaktadır. Erkekler kadınlara oranla daha sık kullanılarak daha ön planda tutulmuştur.

Resim 1. Ünite kapağında kadın ve erkek figürleri (English Route 7, s. 9)

Verilen resim (Resim 1) incelendiğinde öğrencilerin 7.sınıf İngilizce dersinin ilk ünitesinin kapak sayfasını görmekteyiz. 3 kadın resmi ile beraber 5 erkek resmi verilmiştir. Burada cinsiyetlerin temsili konusunda erkekler lehine davranıldığı görülmektedir. Henüz ilk sayfadan böyle bir eşitsizlik ile başlanılmış olması, cinsiyet eşitliği sağlanması açısından kötü bir durumdur.

4.1.2. Görsellerde Cinsiyetlerin Buldukları Alanlara Dağılımı

Bu bölümde incelenen kitaplardaki görsellerde cinsiyetlerin buldukları alanlara göre dağılımı kamu, özel ve belirsiz olarak ifade edilmiş, bulgular sayısal veriler olarak tablo halinde frekans ve yüzdelerle verilmiştir.

Tablo 3. Görsellerde cinsiyetlerin buldukları alanlara göre dağılımı

Kitap	Kadın						Erkek					
	Kamu		Özel		Belirsiz		Kamu		Özel		Belirsiz	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
English Route 7	112	57,7	40	20,6	42	21,7	145	58,2	42	16,9	62	24,9
UPTURN in English 8	134	79,3	19	11,2	16	9,5	204	84	12	4,9	27	11,1
Toplam	246	67,8	59	16,2	58	16	349	70,9	54	11	89	18,1

Görsellerdeki cinsiyetlerin buldukları alanlara dağılımını gösteren tabloya (Tablo 3) bakıldığında; 7. sınıf İngilizce ders kitabında kadınlar %57,7 (112) oran ile kamusal alanda, %20,6 (40) oranla özel alanda ve %21,7 (42) oranla da belirsiz bir alanda gösterilirken aynı kitapta erkekler %58,2 (145) oranında kamusal alanlarda, %16,9 (42) oranında özel alanlarda ve %24,9 (62) oranında belirsiz alanlarda gösterilmiştir. Kadınların ve erkeklerin kamusal alanda gösterilme oranları arasında anlamlı bir fark yoktur. Özel alanlarda ise kadınlar erkeklerden %3,7 daha fazla yer almıştır. Belirsiz alan oranları arasındaki fark ise %3,2 oranında erkekler lehinedir. Genel olarak kitaptaki görsellerde kadın ve erkeklerin buldukları alanlar birbirine yakın temsil edilmiştir.

8.sınıf İngilizce ders kitabına bakıldığında ise kadınlar kamusal alanda %79,3 (134), özel alanda %11,2 (19) ve belirsiz alanda %9,5 (16) oranında temsil edilmiştir. Erkekler ise kamusal alanda %84 (204), özel alanda %4,9 (12) ve belirsiz alanda %11,1 (27)

oranında görülmektedir. Kamusal alanda kadınlar ve erkekler arasındaki fark %4,7 oranında erkekler lehine yüksektir. Fark az da olsa erkekler kamusal alanda daha sık gösterilmiştir. Kadınlar ise özel alanda erkeklerden %6,2 oranında daha fazla yer almaktadır. Her ne kadar kadınların kamusal alanda özel alandan daha fazla gösterilmesi olumlu bir durum olsa da kadınlar yine erkeklerden fazla oranda özel alanda gösterilmiştir. Kadın ve erkek görsellerinin belirsiz alanlarda gösterilişi karşılaştırıldığında anlamlı bir fark görülmemektedir.

Toplamda kadınların %67,8 gibi bir oranı kamusal alanda gösterilmiştir. Okul, okul çevresi ve sınıfların da kamusal alan olarak alınmasının bu oranın artmasında etkisi büyük olmuştur. Kadınların her iki kitabın toplamı göz önüne alındığında özel alan veya belirsiz alanda bulunma oranları birbirine %16 oranında eşittir. Erkeklerdeki durum da yine kadınların durumuna aynı sebeplerden dolayı benzerdir. Erkeklerin %70,9'u kamusal alanda, %11'i özel alanda ve %18,1'i belirsiz alanda gösterilmiştir.

Resim 2. Özel alanda erkek ve kadın (English Route 7, s. 30)

Resim 2'de anne ve oğul özel alanda birlikte resmedilmiştir ancak yine aynı kitapta benzer bir durumda bu kez anne ve kız birlikte gösterilmiştir (Resim 3). Kız ve oğlan çocuğu değişirken kadının rolü değişmemektedir.

Resim 3. Özel alanda anne ve kızı (English Route 7, s. 14)

4.1.3. Görsellerde Cinsiyetlerin Yapmakta Gösterildiği Meslekler

Bu bölümde görsellerdeki cinsiyetlere yüklenen farklı mesleklerin sayısına ve hangi meslekler olduklarına açıklık getirilmiştir.

Tablo 4. Görsellerde cinsiyetlerin kaç farklı meslekte gösterildiği ile ilgili dağılım

Kitap	Kadın		Erkek		Ortak	
	f	%	f	%	f	%
English Route 7	8	33,3	11	45,8	5	20,9
UPTURN in English 8	18	38,3	16	34	13	27,7
Toplam	20	35,7	23	41,1	13	23,2

Farklı mesleklerin cinsiyetlere dağılımını incelendiğinde kitaplarda cinsiyetlerin az sayıda meslek ile temsil edildiği görülmektedir. 7. sınıf ders kitabında kadınlar 8 (%33,3), erkekler 11 (%45,8) farklı meslek dalıyla gösterilirken bunlardan 5 (%20,9) tanesi iki cinsiyet için de ortak mesleklerdir.

8. sınıf ders kitaplarında kadınlar 18 (%38,3), erkekler 16 (%34) farklı mesleklerde gösterilmiş 12 (%27,7) meslek ise iki cinsiyet için ortak olarak gösterilmiştir.

Her iki kitabın toplamında görsellerde cinsiyetlere yüklenen mesleklere baktığımızda öğrenciler 20 (35,7) farklı mesleği kadınlar için görürken, erkeklerde 23 (%41,1) meslek

görmüşlerdir, 13 (23,2) meslek ise iki kitapta da kadınlar ve erkekler için ortak gösterilen mesleklerin toplamıdır. Mesleklerinde dağılımında erkekler için ufak da olsa olumlu bir fark vardır.

Tablo 5. Görsellerde cinsiyetlerin yaptıkları meslekler

Kitaplar	Kadın	Erkek	Ortak
English Route 7	Şarkıcı, Fizikçi, Kimyacı, Oyuncu, Sporcu, Sunucu, Falcı, Hayvanat Bahçesi Bakıcısı	Oyuncu, Boyacı, Şarkıcı, Gitarist, Fizikçi, Sporcu, Doktor, Astronot, Şoför, Kimyacı, İtfaiyeci	Şarkıcı, Oyuncu, Fizikçi, Sporcu, Kimyacı
UPTURN in English 8	Oyuncu, Sporcu, Şarkıcı, Öğretmen, Bilim kadını, Fizikçi, Mucit, Kimyacı, Diş Doktoru, Çevre Mühendisi, Sunucu, Astronot, Mühendis, Genetisyen, Yazar, Bilgisayar Programcısı, Araştırmacı, Kaşif	Oyuncu, Sporcu, Rafting Bot Rehberi, Bilim adamı, Biyolog, Mucit, Kaşif, Operatör, Kimyacı, Sunucu, Araştırmacı, Öğretmen, Fizikçi, Mühendis, Bilgisayar Programcısı, Profesör	Oyuncu, Sporcu, Şarkıcı, Öğretmen, Bilim kadını, Mucit, Kimyacı, Sunucu, Araştırmacı, Fizikçi, Mühendis, Kaşif, Bilgisayar Programcısı

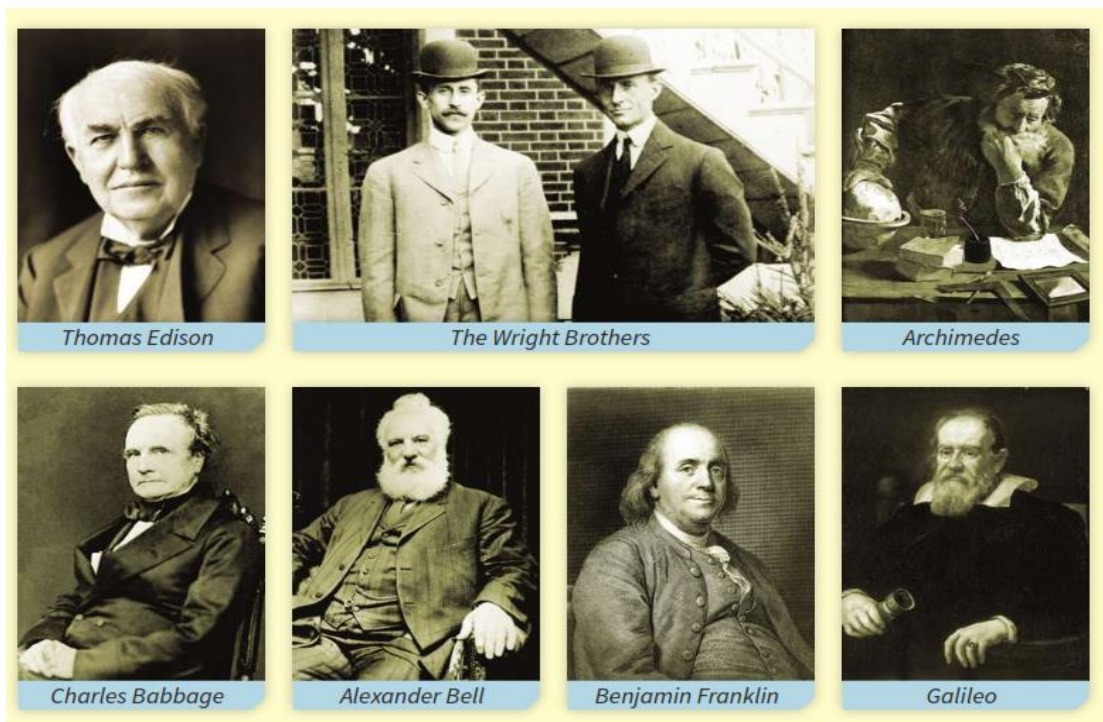
7. Sınıf İngilizce ders kitabında kadınlar için; şarkıcı, fizikçi, kimyacı, oyuncu, sporcu, sunucu, falcı, hayvanat bahçesi bakıcısı meslekleri kullanılmıştır. Ev hanımı, öğretmen, hemşire ve hostes gibi kadınlarla özdeşleşmiş meslekler yerine sporcu, hayvanat bahçesi bakıcısı gibi mesleklerin kullanıldığı görülmüştür. Erkekler ise oyuncu, boyacı, şarkıcı, gitarist, fizikçi, sporcu, doktor, astronot, şoför, kimyacı ve itfaiyeci gibi 11 farklı meslek ile gösterilmiştir. Ortak olan meslekler şarkıcı, oyuncu, fizikçi, sporcu ve kimyacıdır.

8. Sınıf İngilizce ders kitabında ise kadınların erkeklere oranla daha fazla farklı mesleklerle temsil edildiği görülmüştür. Bu meslekler; oyuncu, sporcu, şarkıcı, öğretmen, bilim kadını, fizikçi, mucit, kimyacı, diş doktoru, çevre mühendisi, sunucu,

astronot, mühendis, genetisyen, yazar, bilgisayar programcısı, araştırmacı ve kaşıfdir. Yine ev hanımı, hemşire gibi meslekler kitapta kadınlarla resmedilmemiştir. Erkekler için ise 16 farklı meslek resmedilmişti bunlar; oyuncu, sporcu, rafting bot rehberi, bilim adamı, biyolog, mucit, kaşıf, operatör, kimyacı, sunucu, araştırmacı, öğretmen, fizikçi, mühendis, bilgisayar programcısı ve profesördür. Bahsedilen mesleklerden oyuncu, sporcu, şarkıcı, öğretmen, bilim insanı, mucit, kimyacı, sunucu, araştırmacı, fizikçi, mühendis, kaşıf ve bilgisayar programcısı gibi 13 meslek ortak olarak kullanılmıştır.

Resim 4. Bilim kadınlarına ayrılan bir bölüm (Upturn in English 8, s. 153)

Resim 5. Bilim adamlarına ayrılan bir bölüm (Upturn in English 8, s. 77)

Yukarıda verilen bilim insanları resimleri (Resim 4 ve Resim 5) incelendiğinde cinsiyetçi yaklaşım açısından eşit meslek dalları verilmeye çalışılmış olsa bile erkekler 8 kadınlar 4 kişi ile temsil edilmiştir. Bu da cinsiyetçi bakış açısının meslek temsilleri ve sayısı bakımından hala var olduğunun göstergesidir.

4.1.4. Görsellerde Cinsiyetlerin Boş Zamanlarını Kullanma Şekilleri

Araştırmanın bu bölümünde görsellerdeki cinsiyetlerin boş zamanlarını kullanma şekillerinin neler olduğu ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Tablo 6. Görsellerde cinsiyetlerin boş zamanlarını kaç farklı etkinlikle geçirdikleriyle ilgili bulgular

Kitap	Kadın		Erkek		Ortak	
	f	%	f	%	f	%
English Route 7	25	35,2	30	42,3	16	22,5
UPTURN in English 8	24	34,3	29	41,4	17	24,3
Toplam	41	35	48	41	28	24

Cinsiyetlerin boş zamanlarını kaç farklı etkinlikle geçirdiklerine bakıldığında 7.sınıf İngilizce ders kitabında kadınların 25 (%35,2), erkeklerin 30 (%42,3), hem kadın hem erkek cinsiyetlerinin yaptıkları etkinlikler 16 (%22,5) farklı şekilde karşımıza çıkmaktadır. Erkekler kadınlardan 5 farklı etkinlikte bulunmaktadır. Kadınlar yaptıkları etkinliklerin çoğunluğunu erkekler ile birlikte yapmaktadır. Erkekler yine kadınlardan daha fazla sayıda farklı etkinlikle temsil edilmiştir.

8.sınıf İngilizce ders kitaplarındaki durum da farklı değildir. Kadınlar 24 (%34,3) farklı etkinlik ile gösterilirken, erkekler 29 (%41,4) farklı etkinlik ile gösterilmiştir. Ortak etkinliklerin sayısı 17 (%24,3)'dür. Kadınların erkeklerden farklı olarak sadece 7 etkinlik yaptıkları görülmektedir.

İki kitabın toplamında kadınların durumuna bakıldığında 41 (%35) farklı etkinlik yaptığı görülmüştür. Erkekler ise 48 (%41) farklı etkinlik yapmıştır. Her iki kitapta da hem erkeklerin hem kadınların ortak olarak yapmakta gösterildiği etkinlik sayısı ise 28 (%24)'dir. Erkeklerin boş zamanlarını geçirme etkinliklerindeki çeşitliliğin kadınlardan fazla olması, toplumsal cinsiyet eşitliği sağlanması açısından olumsuz bir durumu

Tablo 7. Görsellerde cinsiyetlerin boş zamanlarını geçirme etkinlikleri

Kitaplar	Kadın	Erkek	Ortak
English Route 7	Ağaç diker, Alışveriş yapar, Araştırma yapar, Arkadaşı ile sohbet eder, At biner, Basketbol oynar, Dalış yapar, Futbol oynar, Geri dönüşüm yapar, İnternette dolaşır, Koşu yapar, Müzik dinler, Partiye katılır, Resim kursuna gider, Safari yapar, Sinemaya gider, Sirke gider, Şarkı söyler, Tahta boyama yapar, Telefon ile konuşur, Televizyon izler, Voleybol oynar, Yaşlılara yardım eder, Yemek yapar, Yüzer	Ağaç diker, Alışveriş yapar, Araştırma yapar, Arkadaşı ile sohbet eder, Beyzbol oynar, Bisiklet sürer, Box yapar, Bungee Jumping yapar, Futbol oynar, Geri dönüşüm yapar, Gitar çalar, Golf oynar, İnternette dolaşır, Kayak yapar, Kaykaya biner, Koşu yapar, Maç izler, Masa tenisi oynar, Müzik dinler,Partiye katılır, Safari yapar, Sinemaya gider, Sirke gider, Sörf yapar, Stadyumda maç izler, Tahta boyama yapar, Telefon ile konuşur, Televizyon izler, Tenis oynar, Yürüyüş yapar	Ağaç diker, Alışveriş yapar, Araştırma yapar, Arkadaşı ile sohbet eder, Futbol oynar, Geri dönüşüm yapar, İnternette dolaşır, Koşu yapar, Müzik dinler, Partiye katılır, Safari yapar, Sinemaya gider, Sirke gider, Tahta boyama yapar, Telefon ile konuşur, Televizyon izler,
UPTURN in English 8	Alışveriş yapar, Araştırma yapar, Bisiklet sürer, Bowling oynar, Evcil hayvanı besler, İnternette dolaşır, Karda kayar, Kayak yapar, Mağara yürüyüşü yapar, Mini motorsiklete biner, Müzik dinler, Piknik yapar, Rafting yapar, Satranç oynar, Sinemaya gider, Telefon ile konuşur, Televizyon izler, Temizlik yapar, Tenis oynar, Turistik yerleri gezer, Ütü yapar, Yamaç paraşütü yapar, Yemek yapar, Yürüyüş yapar	Araştırma yapar, Basketbol oynar, Bateri çalar, Bisiklet sürer, Bossaball oynar, Bowling oynar, Bungee Jumping yapar, Futbol oynar, Gazete okur, Gitar çalar, İnternette dolaşır, Kano sporu yapar, Karda kayar, Kaykaya biner, Mağara yürüyüşü yapar, Mini motorsiklete biner, Parkur koşusu yapar, Piknik yapar, Rafting yapar, Sinemaya gider, Telefon ile konuşur, Televizyon izler, Temizlik yapar Turistik yerleri gezer, Video oyun oynar, Yamaç paraşütü yapar, Yemek yapar, Yürüyüş yapar, Zorbing yapar	Araştırma yapar, Bisiklet sürer, Bowling oynar, İnternette dolaşır, Karda kayar, Mağara yürüyüşü yapar, Mini motorsiklete biner, Piknik yapar, Rafting yapar, Sinemaya gider, Telefon ile konuşur, Televizyon izler, Temizlik yapar, Turistik yerleri gezer, Yamaç paraşütü yapar, Yemek yapar, Yürüyüş yapar

7. Sınıf İngilizce ders kitabında (Tablo 7) kadınlar; ağaç diker, alışveriş yapar, araştırma yapar, arkadaşı ile sohbet eder, at biner, basketbol oynar, dalış yapar, futbol oynar, geri

dönüşüm yapar, internette dolaşır, koşu yapar, müzik dinler, partiye katılır, resim kursuna gider, safari yapar, sinemaya gider, sirke gider, şarkı söyler, tahta boyama yapar, telefon ile konuşur, televizyon izler, voleybol oynar, yaşlılara yardım eder, yemek yapar, yüzer etkinliklerini boş zamanlarda yapar gösterilmiştir. Erkekler ise kadınlardan; beyzbol oynar, bisiklet sürer, box yapar, bungee jumping yapar, gitar çalar, golf oynar, kayak yapar, kaykaya biner, maç izler, masa tenisi oynar, sörf yapar, stadyumda maç izler, tenis oynar, yürüyüş yapar etkinlikleriyle ayrılmıştır. Erkekler kadınlardan sayıca daha fazla spor yaparken gösterilmiştir. Bu durum sporun erkeklerce kadınlara oranla daha sık yapıldığı cinsiyetçi kalıp yargısını güçlendirebilir. Kadınlar ise erkeklerden; at biner, basketbol oynar, dalış yapar, resim kursuna gider, şarkı söyler, voleybol oynar, yaşlılara yardım eder, yemek yapar, yüzer etkinlikleriyle ayrılmıştır. İki cinsiyet tarafından ortak yapılan etkinlikler ise; ağaç diker, alışveriş yapar, araştırma yapar, arkadaşı ile sohbet eder, futbol oynar, geri dönüşüm yapar, internette dolaşır, koşu yapar, müzik dinler, partiye katılır, safari yapar, sinemaya gider, sirke gider, tahta boyama yapar, telefon ile konuşur, televizyon izlerdir.

8. sınıf İngilizce ders kitabında (Tablo 7) ise kadınların yapmakta oldukları etkinlikler; alışveriş yapar, araştırma yapar, bisiklet sürer, bowling oynar, evcil hayvanı besler, internette dolaşır, karda kayar, kayak yapar, mağara yürüyüşü yapar, mini motorsiklete biner, müzik dinler, piknik yapar, rafting yapar, satranç oynar, sinemaya gider, telefon ile konuşur, televizyon izler, temizlik yapar, tenis oynar, turistik yerleri gezer, ütü yapar, yamaç paraşütü yapar, yemek yapar, yürüyüş yapar olarak gösterilmiştir. Kadınlardan farklı olarak erkekler; basketbol oynar, bateri çalar, bossaball oynar, bungee jumping yapar, futbol oynar, gazete okur, gitar çalar, kano sporu yapar, kaykaya biner, parkur koşusu yapar, video oyun oynar, zorbing yapar etkinlikleriyle gösterilmiştir. Kadınların ve erkeklerin yaptığı ortak etkinlikler ise; araştırma yapar, bisiklet sürer, bowling oynar, internette dolaşır, karda kayar, mağara yürüyüşü yapar, mini motorsiklete biner, piknik yapar, rafting yapar, sinemaya gider, telefon ile konuşur, televizyon izler, temizlik yapar, turistik yerleri gezer, yamaç paraşütü yapar, yemek yapar, yürüyüş yapar olarak verilmiştir. Kadınların erkeklerden farklı olarak sadece alışveriş yapar, evcil hayvanı besler, kayak yapar, müzik dinler, satranç oynar, tenis oynar, ütü yapar gibi sadece 7 farklı etkinlikle gösterilmiş olması dikkat çekicidir.

Example: They like going for walks together.

Resim 6. Boş zamanlarını geçiren cinsiyetlere ait resim (Upturn in English 8, s. 10)

Verilen resimde (Resim 6) kişilerin boş zamanlarını ne tür etkinliklerle geçirdikleri görülmektedir. Erkeklerin yaptığı etkinliklerin çeşitliliği ve görünürlüklerinin sıklığı hemen göze çarpmaktadır. Bu durum cinsiyet eşitliği sağlanması açısından olumsuz bir örneği göstermektedir.

4.1.5. Görsellerde Cinsiyetlerin İçinde Buldukları Tutumlar

Bu bölümde incelenen ders kitaplarındaki görsellerde cinsiyetlerin hangi tutumlar içinde buldukları ortaya konmuştur. Elde edilen bulgular frekans ve yüzdelik değerler ile sunulduktan sonra tutumların neler oldukları da ortaya konmuştur.

Tablo 8. Görsellerde cinsiyetlerin içinde buldukları tutumların sayısı ile ilgili bulgular

Kitap	Kadın		Erkek		Ortak	
	f	%	f	%	f	%
English Route 7	28	35	32	40	20	25
UPTURN in English 8	22	34,9	24	38,1	17	27
Toplam	33	34,7	38	40	24	25,3

İçinde buldukları tutumlar açısından görsellere bakıldığında 7. sınıf İngilizce ders kitabında kadınları 28 (%35), erkekleri 32 (%40) ve hem kadın hem erkeklerde ortak olarak 20 (%25) farklı tutumda görmekteyiz. Erkeklerin göstermiş oldukları farklı tutumlar bu kitapta 5 tane daha fazladır.

8. sınıf ders kitabında durum şöyledir; kadınlar 22 (%34,9), erkekler 24 (%38,1), ortak 17 (%27). Kadınlar ile erkeklerin içinde buldukları tutum sayılarının birbirine yakınlığı dikkat çekmektedir. Bu tutumların büyük çoğunluğunun her iki cinsiyet açısından da ortak gösterilmiş olması toplumsal cinsiyet eşitliği açısından olumlu bir durum olarak gözlenmektedir.

7. ve 8. sınıf İngilizce ders kitaplarında gösterilen bütün tutumları bir araya koyduğumuz zaman ise kadınlar 33 (%34,7) farklı tutum gösterirken, erkekler 38 (%40) farklı tutum göstermiştir. Kadın ve erkek cinsiyetlerinin ortak tutumlarının sayısının 24 (%25,3) olduğu ortaya çıkmaktadır. Yani iki sene içinde öğrenciler kadın ve erkek tutumlarından %25'nin her iki cinsiyet için de temsil edildiğini görmüş olacaktırlar. Bu oranın artırılması toplumsal cinsiyet eşitliğini yakalamak için önem arz etmektedir.

Tablo 9. Görsellerde cinsiyetlerin içinde buldukları tutumlar

Kitaplar	Kadın	Erkek	Ortak
English Route 7	Araştırmacı, Başarılı, Bilgili, Ciddi, Çalışkan, Çekici, Dakik, Dertli, Doğasever, Düşünceli, Güçlü, Hayvansever, Hırslı, İnatçı, Kararsız, Konuşkan, Korkak, Meraklı, Müziksever, Neşeli, Rahat, Sakar, Sanatsever, Sempatik, Tembel, Vefalı, Yardımsever, Zeki	Aceleci, Araştırmacı, Başarılı, Bilgi veren, Bilgili, Ciddi, Cömert, Çalışkan, Doğasever, Dürüst, Düşünceli, Endişeli, Girişken, Güçlü, Hırslı, İnatçı, Kızgın, Konuşkan, Meraklı, Müziksever, Neşeli, Rahat, Sakar, Sanatsever, Sempatik, Şanssız, Tembel, Unutkan, Uyumlu, Üzgün, Vefalı, Yorgun	Araştırmacı, Başarılı, Bilgili, Ciddi, Çalışkan, Doğasever, Düşünceli, Güçlü, Hırslı, İnatçı, Konuşkan, Meraklı, Müziksever, Neşeli, Rahat, Sakar, Sanatsever, Sempatik, Tembel
UPTURN in English 8	Araştırmacı, Bilgili, Ciddi, Çalışkan, Dikkatli, Doğasever, Düşünceli, Düzenli, Hayvansever, Hırslı, Konuşkan, Lider, Maceracı, Meraklı, Müziksever, Neşeli, Rahat, Sanatsever, Sempatik, Titiz, Vefalı, Yardımsever	Araştırmacı, Başarılı, Bilgili, Ciddi, Çalışkan, Dikkatli, Düşünceli, Güçlü, Hırslı, İnatçı, Konuşkan, Maceracı, Meraklı, Müziksever, Neşeli, Sanatsever, Sempatik, Telaşlı, Titiz, Uyumlu, Üzgün, Vefalı, Yardımsever, Zeki	Araştırmacı, Bilgili, Ciddi, Çalışkan, Dikkatli, Düşünceli, Hırslı, Konuşkan, Maceracı, Meraklı, Müziksever, Neşeli, Sanatsever, Sempatik, Titiz, Vefalı, Yardımsever

Görsellerin içerisinde buldukları tutumların neler olduklarına bakıldığında 7.sınıf İngilizce ders kitabında kadınlar; araştırmacı, başarılı, bilgili, ciddi, çalışkan, çekici, dakik, dertli, doğasever, düşünceli, güçlü, hayvansever, hırslı, inatçı, kararsız, konuşkan, korkak, meraklı, müziksever, neşeli, rahat, sakar, sanatsever, sempatik, tembel, vefalı, yardımsever, zeki olarak görülmektedir. Erkekler ise; aceleci, araştırmacı, başarılı, bilgi veren, bilgili, ciddi, cömert, çalışkan, doğasever, dürüst, düşünceli, endişeli, girişken, güçlü, hırslı, inatçı, kızgın, konuşkan, meraklı, müziksever, neşeli, rahat, sakar, sanatsever, sempatik, şanssız, tembel, unutkan, uyumlu, üzgün, vefalı, yorgun sıfatları ile resmedilmiştir. Her iki cinsiyet için ortak kullanılan tutumlar ise: araştırmacı, başarılı, bilgili, ciddi, çalışkan, doğasever, düşünceli, güçlü, hırslı, inatçı, konuşkan, meraklı, müziksever, neşeli, rahat, sakar, sanatsever, sempatik ve tembel'dir. Kadınların erkeklerden farklı tutumları; çekici, dakik, dertli, hayvansever, kararsız, korkak, yardımsever ve zekidir. Kadınlar erkeklerden farklı olarak sadece 8 tutumda gösterilmiştir. Erkeklerin kadınlardan farklı olarak gösterildiği tutum sayısı ise 12'dir bunlar; aceleci, bilgi veren, cömert, dürüst, endişeli, girişken, kızgın, şanssız, unutkan, uyumlu, üzgün ve yorgundur.

8.sınıf İngilizce ders kitabında kadınlar; araştırmacı, bilgili, ciddi, çalışkan, dikkatli, doğasever, düşünceli, düzenli, hayvansever, hırslı, konuşkan, lider, maceracı, meraklı, müziksever, neşeli, rahat, sanatsever, sempatik, titiz, vefalı, yardımsever olarak 22 farklı tutumda gösterilmiştir. Erkekler ise; araştırmacı, başarılı, bilgili, ciddi, çalışkan, dikkatli, düşünceli, güçlü, hırslı, inatçı, konuşkan, maceracı, meraklı, müziksever, neşeli, sanatsever, sempatik, telaşlı, titiz, uyumlu, üzgün, vefalı, yardımsever, zeki tutumlarıyla gösterilmiştir. Ortak tutumlar ise şunlardır; araştırmacı, bilgili, ciddi, çalışkan, dikkatli, düşünceli, hırslı, konuşkan, maceracı, meraklı, müziksever, neşeli, sanatsever, sempatik, titiz, vefalı, yardımsever. Kadınların erkeklerden farklı olarak gösterildikleri tutumlar; doğasever, düzenli, hayvansever, lider ve rahat olarak 5 tanedir. Erkekler ise 7 farklı tutum ile kadınlardan ayrılmıştır bunlar; başarılı, güçlü, inatçı, telaşlı, uyumlu, üzgün ve zeki'dir. Kadın ve erkek tutumlarının benzerlikleri cinsiyetçi vurgulardan arındırılmış olduğunu göstermektedir.

Her iki kitapta, her iki cinsiyet için ortak gösterilen tutumlar ise; araştırmacı, bilgili, ciddi, çalışkan, düşünceli, hırslı, konuşkan, meraklı, müziksever, neşeli, sanatsever,

sempatik ve vefalı olmak üzere 13 tanedir. Bu tutumların sayısının toplumsal cinsiyet eşitliği sağlanması için artırılması gerekir.

4.1.6. Görsellerde Cinsiyetlerin Yaptıkları Ev İşleri

7. sınıf İngilizce ders kitabı incelendiğinde her iki cinsiyete ait görsellerin ev işi yaparken gösterilmediği bulunmuştur. Bu durumun olası sebeplerinden biri 7. sınıf İngilizce dersinin üniteleri arasında ev işleri ile ilgili bir ünitenin olmayışı gösterilebilir. Ancak 8. sınıf İngilizce dersi için durum bundan farklıdır. 8. sınıf İngilizce dersinin 8. ünitesini “CHORES” yani “Ev İşleri” başlığı oluşturmaktadır. Bu ünite içerisinde öğrenciler bol miktarda ev işleri yapan erkek ve kadın görselleri ile karşılaşmaktadır. Aşağıdaki tabloda (Tablo 10) cinsiyetlerin sayıca kaç farklı ev işleri ile gösterildiği verilmiştir.

Tablo 10. Görsellerde cinsiyetlerin yaptıkları ev işleri ile ilgili bulgular

Kitap	Kadın		Erkek		Ortak	
	f	%	f	%	f	%
English Route 7	0	0	0	0	0	0
UPTURN in English 8	8	72,7	2	18,2	1	9,1
Toplam	8	72,7	2	18,2	1	9,1

Tablodan da açıkça görülebildiği üzere kadınların erkeklere oranla çok daha fazla ev işi yaparken gösterilmesi cinsiyetçiliğin bu anlamda henüz devam ettiğini göstermektedir. 8. sınıf İngilizce dersinde kadınlar 8 (%72,7), erkekler 2 (%18,2) farklı ev işi yaparken gösterilmişken 1 (%9,1) ev işi ise ortaktır.

Yapılan bu ev işlerinin neler olduğuna bakıldığında ise aşağıdaki bulgular elde edilmiştir (Tablo 11):

Tablo 11. Görsellerde cinsiyetlerin yaptıkları ev işleri

Kitaplar	Kadın	Erkek	Ortak
UPTURN in English 8	Ütü yapmak Ev süpürmek Masayı hazırlamak Alışveriş yapmak Bulaşık yıkamak Köpeği beslemek Yemek yapmak Yastığı düzeltmek	Yemek yapmak Çöp atmak	Yemek yapmak

Kadınların temsil edildikleri ev işleri; ütü yapmak, ev süpürmek, masayı hazırlamak, alışveriş yapmak, bulaşık yıkamak, köpeği beslemek, yemek yapmak, yastığı düzeltmektir. Erkekler ise yemek yapmak ve çöp atmak işleri ile resmedilmiştir. Ortak yapılan tek ev işi ise yemek yapmaktır. Ev işlerine bakıldığında kadınlar ile erkekler arasında yapılan ayırım net bir şekilde görülebilir. Neredeyse bütün ev işleri kadınlara yüklenirken erkekler sadece çöp atmak ve yemek yapmak işleri ile gösterilmiştir. Bu durum maalesef kalıp yargıların devam ettiğini göstermektedir. Toplumsal cinsiyet eşitliği sağlama açısından olumsuz bir durumdur.

4.2. Metinlerde Toplumsal Cinsiyet Bulguları

Bu bölümde, ilgili kitaplardan incelenen metinlere ait toplumsal cinsiyet bulguları altı farklı başlık altında frekans ve yüzdeler verilmek suretiyle sunulmuştur.

4.2.1. Metinlerde Cinsiyetlerin Kullanım Sıklığı

Metinlerde bulunan cinsiyetlerin kadın ve erkek olarak kullanım sıklıklarına bu bölümde yer verilmiştir.

Tablo 12. Metinlerde cinsiyetlerin kullanım sıklığı ile ilgili bulgular

Kitap	Kadın		Erkek		Belirsiz	
	f	%	f	%	f	%
English Route 7	55	41	62	46,3	17	12,7
UPTURN in English 8	54	44,3	62	50,8	6	4,9
Toplam	109	42,6	124	48,4	23	9

Tablo 12 incelendiğinde 7. sınıf İngilizce ders kitabının metinlerinde kadınların 55 (%41) defa kullanıldığı, erkeklerin 62 (%46,3) defa kullanıldığı, belirsiz cinsiyetlerin ise 17 (%12,7) defa kullanıldığı görülmektedir. Kadınlar görsellerde olduğu gibi, metinlerde de erkeklerden sayıca az temsil edilmiştir. Erkeklerin temsil sayısı kadınlarınkinden %5,3 daha fazladır.

8. sınıf İngilizce ders kitabındaki duruma bakıldığında, 7. sınıf İngilizce ders kitabındakiyle neredeyse aynı sonuçlarla karşılaşmaktayız. Kadınlar 54 (%44,3) defa, erkekler yine 62 (%50,8) defa ve belirsiz cinsiyetler sadece 6 (%4,9) defa temsil

edilmiştir. Öğrenciler bir üst sınıfın ders kitabındaki metinlerde de yine erkek cinsiyetinin fazlaca temsil edildiğini görecektir.

İki sınıf seviyesinin İngilizce ders kitaplarındaki cinsiyetlerin metinlerde kullanım sıklıklarına bakıldığında kadınların 109 (%42,6), erkeklerin 124 (%48,4), belirsiz cinsiyetlerin 23 (%9) kez temsil edildiği ortaya çıkmaktadır. Toplamda erkeklerin, kadınlardan fazla temsil edilmesi incelenecek diğer bölümler için de erkeklere sayısal olarak üstünlük sağlama imkanı verecektir.

4.2.2. Metinlerde Cinsiyetlerin Buldukları Alanlara Dağılımı

Bu başlık altında metinlerde temsil edilen cinsiyetlerin buldukları alanlara göre dağılımı frekans ve yüzdelik değerlerle verilecektir. Bulunulan alanlara göre cinsiyetler görsellerde olduğu gibi üç başlık altında toplanmıştır. Bunlar; kamusal alan, özel alan ve belirsiz alandır.

Tablo 13. Metinlerde cinsiyetlerin buldukları alanlara göre dağılımı

Kitap	Kadın						Erkek					
	Kamu		Özel		Belirsiz		Kamu		Özel		Belirsiz	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
English Route 7	26	47,3	11	20	18	32,7	31	50	16	25,8	15	24,2
UPTURN in English 8	29	53,7	16	29,6	9	16,7	31	50	16	25,8	15	24,2
Toplam	55	50,4	27	24,8	27	24,8	62	50	32	28,8	30	24,2

7. sınıf İngilizce ders kitabında tabloda (Tablo 13) görüldüğü üzere kadınların 26'sı (%47,3) kamusal alanda, 11'i (%20) özel alanda ve 18'i (%32,7) belirsiz alanda olarak metin içerisinde kullanılmıştır. Erkeklerin kullanımı ise 31 (%50) kamusal alan, 16 (25,8) özel alan ve 15 (%24,2) belirsiz alan olarak metinlere dağılmıştır. Erkeklerin kadınlara oranla daha az belirsiz alanda bulunup daha çok özel ve kamusal alanda yer aldığı görülmektedir. Yine de dağılımın bir birine yakın olduğu göze çarpmaktadır.

Bir üst sınıf seviyesi olan 8. sınıf İngilizce ders kitabında durum 7. sınıf ders kitabındakinden pek de farklı değildir. Hatta erkekler için durum sayısal olarak birbirinin aynısıdır. Kadınların dağılımı 29 (%53,7) kamusal alan, 16 (%29,6) özel alan ve 9 (%16,7) belirsiz alan iken erkekler yine 31 (%50) kamusal alan, 16 (25,8) özel alan

ve 15 (%24,2) belirsiz alan olarak metinlere dağılmıştır. Bu kez kadınlar metinlerde erkeklere oranla daha az belirsiz alanda kullanılmıştır.

Metinlerde cinsiyetlerin buldukları alanlara dağılımının toplamına bakıldığında kadınlardan 55 (%50,4) kez kamusal alanda, 27 (24,8) kez özel alanda ve yine 27 (%24,8) kez belirsiz alanda bahsedilmiştir. Erkeklerin 62'sinden (%50) kamusal alanda bahsedilirken, 32'sinden (%28,8) özel alanda ve 30'undan (%24,2) belirsiz alanda bahsedilmiştir. Cinsiyetlerin ikisi de kamusal alanda, diğer alanların iki katı kadar çok kullanılmıştır.

4.2.3. Metinlerde Cinsiyetlerin Yapmakta Oldukları Meslekler

Metinlerde kullanılan cinsiyetlere yüklenen mesleklerin frekans ve yüzdelik değerleriyle birlikte, bu mesleklerin neler olduğuna dair bulgular bu bölümde verilmiştir.

Tablo 14. Metinlerde cinsiyetlerin kaç farklı meslekte gösterildiği ile ilgili dağılım

Kitap	Kadın		Erkek		Ortak	
	f	%	f	%	f	%
English Route 7	12	42,9	11	39,3	5	17,8
UPTURN in English 8	12	54,5	6	27,3	4	18,2
Toplam	19	45,2	15	35,7	9	19,1

Tablo 14 incelendiğinde, her iki kitap seviyesinde de metinlerde kadınların erkeklerden daha fazla sayıda farklı meslek ile gösterildiği ortadadır. Görsellerde ise durum bunun tam tersiydi. Erkeklerin temsil edildiği mesleklerin çeşitliliği kadınlarınkine göre daha fazlaydı. 7. sınıf İngilizce ders kitabının metinlerinde kadınlar ve erkeklerin meslek çeşitliliği birbirine yakınken 8. sınıf İngilizce ders kitabında kadınlar, erkeklerden iki kat fazla meslek ile gösterilmiştir. 7. sınıf İngilizce ders kitabında kadınlar 12 (%42,9), erkekler 11 (%39,3) farklı meslek ile sunulurken her iki cinsiyet için de ortak kullanılan meslek sayısı 5'dir (%17,8). 8. sınıf İngilizce ders kitabında ise kadınlar 12 (%54,5), erkekler 6 (%27,3) meslekte gösterilirken ortak 4 (18,2) meslek bulunmaktadır.

İki kitabın toplamında ise kadınlar erkeklere oranla %10 daha fazla sayıda meslek ile temsil edilmiştir. İki yıl içerisinde kadınların metinlerde sunuldukları farklı mesleklerin

sayısı 19 iken erkekler 15 meslek ile sunulmuştur. Her iki cinsiyet için sunulan farklı meslekler ise 9 tanedir.

Tablo 15. Metinlerde cinsiyetlerin yapmakta oldukları meslekler

Kitaplar	Kadın	Erkek	Ortak
English Route 7	Astronot, Atlet Basketbolcu, Falcı, Fizikçi, Kimyager, Oyuncu, Öğrenci, Öğretmen, Şarkıcı, Yapımcı, Yazar	Astronot, Avukat, Doktor, Fizikçi, Futbolcu, Gazeteci, İtfaiyeci, Oyuncu, Öğrenci, Şarkıcı, Tenis oyuncusu	Astronot, Fizikçi, Oyuncu, Öğrenci, Şarkıcı
UPTURN in English 8	Astronot, Bilgisayar programcısı, Biyolog, Fizikçi, Kimyager, Mucit, Muhabir, Mühendis, Öğrenci, Öğretmen, Şarkıcı, Web sitesi tasarımcısı	Biyolog, Rafting uzmanı, Mucit, Öğrenci, Öğretim üyesi, Öğretmen	Biyolog, Mucit, Öğrenci, Öğretmen

Cinsiyetlerin temsil ettikleri mesleklere baktığımızda, 7. sınıf İngilizce ders kitabında kadınlarda; astronot, atlet, basketbolcu, falcı, fizikçi, kimyager, oyuncu, öğrenci, öğretmen, şarkıcı, yapımcı, yazar mesleklerini görürken erkeklerde; astronot, avukat, doktor, fizikçi, futbolcu, gazeteci, itfaiyeci, oyuncu, öğrenci, şarkıcı, tenis oyuncusu mesleklerini görmekteyiz. Her iki cinsiyet için ortak olan meslekler ise astronot, fizikçi, oyuncu, öğrenci ve şarkıcıdır. Kadınlar erkeklerden farklı olarak atlet, basketbolcu gibi spor ile ilgili mesleklerin yanı sıra falcı ve yapımcı gibi sıra dışı meslekler ile de temsil edilmiş olması göze çarpmaktadır.

8. sınıf İngilizce ders kitabında kadınlar astronot, bilgisayar programcısı, biyolog, fizikçi, kimyager, mucit, muhabir, mühendis, öğrenci, öğretmen, şarkıcı ve web sitesi tasarımcısı erkekler ise biyolog, rafting uzmanı, mucit, öğrenci, öğretim üyesi ve öğretmen meslekleri ile metinlerde yer almışlardır. İki cinsiyetin ortak gösterildiği meslekler biyolog, mucit, öğrenci ve öğretmendir. Bu kitapta kadınların astronot,

bilgisayar programcısı ve web sitesi tasarımcısı gibi mesleklerle gösterilmesi kadınların farklı iş dallarında yer almasını teşvik edici görünse de bu gibi mesleklerin sayıca azlığı maalesef olumsuz bir durumdur. Günümüzde daha fazla sosyal hayatta yer alan kadınların aslında çok daha çeşitli meslek dallarında da yer alması gerekmektedir. Kız çocuklarının okuması için kampanyaların düzenlendiği ülkemizde onlara sahip olabilecekleri meslek çeşitliliğinin ders kitapları aracılığı gösterilmesi gerekmektedir. Bu sebeple hem 7. hem de 8. sınıf seviyelerinde kadınların ve erkeklerin artık öğretmen, öğrenci, oyuncu, şarkıcı gibi geleneksel mesleklerin yanı sıra çağın gerektirdiği yeni meslek dallarında da temsil edilmesi önem arz etmektedir.

4.2.4. Metinlerde Cinsiyetlerin Boş Zamanlarını Geçirme Şekilleri

Metinlerde cinsiyetlerin boş zamanlarını geçirmek için yaptıkları etkinliklere ve bu etkinliklerin çeşitliliğine ait bulgular bu bölümde verilmiştir.

Tablo 16. Metinlerde cinsiyetlerin boş zamanlarını kaç farklı etkinlikle geçirdikleriyle ilgili bulgular

Kitap	Kadın		Erkek		Ortak	
	f	%	f	%	f	%
English Route 7	15	50	10	33,3	5	16,7
UPTURN in English 8	13	35,1	17	46	7	18,9
Toplam	27	42,2	25	39,1	12	18,7

Cinsiyetlerin metinlerde boş zamanlarını kaç farklı etkinlikle geçirdiklerini gösteren tabloya (Tablo 16) bakıldığında, 7. sınıf İngilizce ders kitabında kadınların erkeklere oranla daha fazla temsil edildiği görülüyor. Görsellerde cinsiyetlerin boş zamanlarını geçirmek için yaptıkları etkinliklerin çeşitliliğinde erkekler kadınlara oranla %13 daha fazla iken, metinlerde bunun tam tersinin olduğu göze çarpmaktadır. Kadınlar 15 (%50) farklı etkinlikle temsil edilmişken erkekler 10 (%33) farklı etkinlikte gösterilmiştir. Her iki cinsiyetin yaptıkları ortak etkinlikler ise 5 (%16,7) tanedir. Görsellerde kadınlar için olumsuz olan durum, metinlerde giderilmeye çalışılmıştır.

8. sınıf İngilizce ders kitabında ise kadınlar 13 (%35,1) etkinlikle, erkeklerin 17 (%46) etkinliğinin gerisinde kalmıştır. Bu sınıf seviyesinde kadınlar metinlerde olduğu gibi görsellerde de boş zamanlarını geçirdikleri farklı etkinliklerin sayısında geride kalmıştır.

Ortak olan etkinliklerin sayısı 7'dir (%18,9). Her iki cinsiyetin ortak yaptıkları etkinliklerin sayıca azlığı dikkat çekmektedir.

İki ders kitabının toplamında kadınlar 27 (%42,2), erkekler 25 (%39,1) farklı etkinlikle boş zamanlarını değerlendirmiştir. Bu etkinliklerin sayısının yakın olması olumlu bir durumdur. Ancak ortak yapılan etkinliklerin sayısının sadece 12'de (%18,7) kalması kadın erkek eşitliğini, boş zamanlarını geçirme etkinliklerinde sağlamada gayet yetersiz olarak düşünülebilir.

Tablo 17. Metinlerde cinsiyetlerin boş zamanlarını geçirme etkinlikleri

Kitaplar	Kadın	Erkek	Ortak
English Route 7	Alışveriş yapar, Antrenman yapar, Bisiklet sürer, Çiçek diker, Dizi izler, Fal bakar, İnternette gezer, Konferansa katılır, Koşar, Misafir ağırlar, Parti düzenler, Pilates yapar, Sinemaya gider, Voleybol oynar, Yüzer	Alışveriş yapar, Antrenman yapar, Belgesel izler, İnternette gezer, Kamp yapar, Komedi programları izler, Maç izler, Parti düzenler, Rüzgar sörfü yapar, Sinemaya gider	Alışveriş yapar, Antrenman yapar, İnternette gezer, Parti düzenler, Sinemaya gider
UPTURN in English 8	Akrabalarını ziyaret eder, Film izler, Gazete okur, Günlük yazar, Konsere gider, Müzik dinler, Ödev yapar, Parti düzenler, Piknik yapar, Şarkı söyler, Televizyon izler, Tenis oynar, Yürüyüş yapar	Akrabalarını ziyaret eder, Badminton oynar, Bateria çalar, Bisiklet sürer, Bowling oynar, Film izler, Futbol oynar, Gitar çalar, İnternette gezer, Kafede takılır, Maç izlemeye gider, Ödev yapar, Parti düzenler, Piknik yapar, Resim yapar, Tenis oynar, Yürüyüş yapar	Akrabalarını ziyaret eder, Film izler, Ödev yapar, Parti düzenler, Piknik yapar, Tenis oynar, Yürüyüş yapar

Metinlerde cinsiyetlerin boş zamanlarını geçirme etkinlikleri ile ilgili tabloya (Tablo 17) baktığımızda 7. sınıf İngilizce ders kitabında kadınların boş zamanları geçirdikleri etkinlikler; alışveriş yapar, antrenman yapar, bisiklet sürer, çiçek diker, dizi izler, fal bakar, internette gezer, konferansa katılır, koşar, misafir ağırlar, parti düzenler, pilates yapar, sinemaya gider, voleybol oynar, yüzer iken erkeklerin; alışveriş yapar, antrenman yapar, belgesel izler, internette gezer, kamp yapar, komedi programları izler, maç izler, parti düzenler, rüzgar sörfü yapar, sinemaya gider olarak görülmektedir. Kadınların sayıca fazla etkinliği yapmasında çiçek dikmek, dizi izlemek, fal bakmak, misafir

ağırlamak gibi kadınlar için geleneksel görülen etkinlikler rol oynamıştır. Her iki cinsiyetin ortak yaptıkları etkinlikler sadece 5 taneydi bunlar; alışveriş yapmak, antrenman yapmak, internette gezmek, parti düzenlemek, sinemaya gitmektir. Erkek ve kadın cinsiyetlerin boş zamanlarında yapabileceği ortak etkinlikler sadece bunlarla sınırlandırılmıştır.

8. Sınıf İngilizce ders kitabındaki duruma baktığımızda ise kadınların; akrabalarını ziyaret eder, film izler, gazete okur, günlük yazar, konsere gider, müzik dinler, ödev yapar, parti düzenler, şarkı söyler, televizyon izler, tenis oynar, yürüyüş yapar etkinliklerinin yanı sıra erkeklerin; akrabalarını ziyaret eder, badminton oynar, bati çalar, bisiklet sürer, bowling oynar, film izler, futbol oynar, gitar çalar, internette gezer, kafede takılır, maç izlemeye gider, ödev yapar, parti düzenler, piknik yapar, resim yapar, tenis oynar, yürüyüş yapar etkinlikleriyle boş zamanlarını geçirdiklerini görmekteyiz. Kadınların erkeklerden farklı olarak yaptıkları etkinlikler dikkat çekicidir. Bu etkinlikler; gazete okur, günlük yazar, konsere gider, müzik dinler, şarkı söyler, televizyon izlerdir. Bu etkinlikler arasında yalnızca konsere gitmek kadınları sosyal hayata katan bir etkinliktir. Oysa erkekler; bisiklet sürmek, bowling oynamak, kafede takılmak ve maç izlemeye gitmek gibi etkinliklerle daha çok toplumsal yaşamın içinde sunulmuştur. Erkek ve kadın cinsiyetlerin ortak yaptıkları etkinlikler ise; akrabalarını ziyaret eder, film izler, ödev yapar, parti düzenler, piknik yapar, tenis oynar, yürüyüş yapar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu etkinliklerin sayıca azlığı bu kitapta da dikkat çekicidir.

4.2.5. Metinlerde Cinsiyetlerin İçinde Buldukları Tutumlar

Tablo 18. Metinlerde cinsiyetlerin içinde buldukları tutumlar ile ilgili bulgular

Kitap	Kadın		Erkek		Ortak	
	f	%	f	%	f	%
English Route 7	22	36,1	27	44,2	12	19,7
UPTURN in English 8	13	36,1	15	41,7	8	22,2
Toplam	29	34,9	37	44,6	17	20,5

Cinsiyetlerin metinlerde içinde buldukları tutumlara bakıldığında (Tablo 18) iki kitap seviyesinde de erkeklerin %5 oranında daha fazla farklı tutum ile temsil edildiğini görmekteyiz. Bununla birlikte her iki cinsiyet içinde ortak tutumların oranları 7. sınıf

İngilizce ders kitabında %19,7 iken 8. sınıf İngilizce ders kitabında %22,2'dir. Kadınlar 7.sınıf İngilizce ders kitabında 22 (%36,1) tutum ile temsil edilmiştir. Erkekler ise 27 (%44,2) farklı tutum göstermiştir. Görsellerde cinsiyetlerin göstermiş oldukları farklı tutumlar, metinlerde olduğu gibi %5 oranında yine erkekler lehineydi.

8. sınıf İngilizce ders kitabında ise kadınlar 13 (%36,1) tutum içinde bulunmuştur. Bu sayı erkeklerde 2 daha fazla olup 15'dir (%41,7). Erkeklerin görsellerde içinde buldukları tutum kadınlardan fazlaydı. Bu durum metinlerde de devam etmektedir.

Cinsiyetlerin içinde buldukları tutumların toplamında kadınlar 29 (%34,9), erkekler 37 (%44,6) farklı tutumda metinlerde yer bulurken her iki cinsiyet için ortak tutumların sayısının toplamı ise 17'dir (%20,5). Her iki sınıf seviyesinde farklı tutum temsillerinde yine erkeklerin üstünlüğü bulunmaktadır.

Tablo 19. Metinlerde cinsiyetlerin içinde buldukları tutumlar

Kitaplar	Kadın	Erkek	Ortak
English Route 7	Araştırmacı, Batıl İnançlı, Cömert, Çalışkan, Doğasever, Düşünceli, Endişeli, Girişken, Hevesli, İnatçı, Kibar, Korkak, Meraklı, Rahat, Sıra dışı, Sporsever, Şanslı, Telaşlı, Tutumlu, Unutkan, Vefalı, Yardımsever	Adil, Bilgili, Cesur, Dahi, Doğasever, Duyarlı, Dürüst, Düşünceli, Eğlenceli, Endişeli, Güçlü, Hayvansever, Kararlı, Kibar, Meraklı, Rahat, Sakar, Samimi, Sevimli, Sporsever, Telaşlı, Tutumlu, Umutsuz, Unutkan, Vefalı, Yardımsever, Zeki	Doğasever, Düşünceli, Endişeli, Kibar, Meraklı, Rahat, Sporsever, Telaşlı, Tutumlu, Unutkan, Vefalı, Yardımsever
UPTURN in English 8	Açık sözlü, Araştırmacı, Başarılı, Çalışkan, Dakik, Doğasever, Düşünceli, Kibar, Lider, Müziksever, Sorumlu, Uyumlu, Yardımsever	Anlayışlı, Araştırmacı, Başarılı, Bilgili, Çalışkan, Düşünceli, Girişken, Kibar, Meydan okuyucu, Misafirperver, Müziksever, Sorumlu, Uyumlu, Vefalı, Yardımsever	Araştırmacı, Başarılı, Düşünceli, Kibar, Müziksever, Sorumlu, Uyumlu, Yardımsever

7. sınıf İngilizce ders kitaplarında kadınlar araştırmacı, batıl inançlı, cömert, çalışkan, doğasever, düşünceli, endişeli, girişken, hevesli, inatçı, kibar, korkak, meraklı, rahat, sıradışı, sporsever, şanslı, telaşlı, tutumlu, unutkan, vefalı, yardımsever tutumlarıyla metinlerde yer almıştır. Erkekler ise adil, bilgili, cesur, dahi, doğasever, duyarlı, dürüst, düşünceli, eğlenceli, endişeli, güçlü, hayvansever, kararlı, kibar, meraklı, rahat, sakar,

samimi, sevimli, sporsever, telaşlı, tutumlu, umutsuz, unutkan, vefalı, yardımsever, zeki olarak sunulmuştur.

Kadınların erkeklerden farklı buldukları tutumlar araştırmacı, batıl inançlı, cömert, çalışkan, doğasever, düşünceli, endişeli, girişken, hevesli, inatçı, kibar, korkak, meraklı, rahat, sıra dışı, sporsever, şanslıdır. Bunlar arasında 4 tane olumsuz denebilecek tutum bulunmaktadır: batıl inançlı, endişeli, inatçı ve korkak. Erkekler de kadınlardan farklı olarak sadece umutsuz ve sakar olumsuz tutumları içinde bulunmaktadır. Cesur, güçlü ve kararlı tutumları geleneksel olarak erkeklerde gösterilmeye devam etmektedir.

8.sınıf İngilizce ders kitabındaki durum biraz farklıdır. Şöyle ki, kadınlar; açık sözlü, araştırmacı, başarılı, çalışkan, dakik, doğasever, düşünceli, kibar, lider, müziksever, sorumlu, uyumlu, yardımsever tutumlarıyla birlikte gösterilmiştir. Bunlar arasında olumsuz sayılabilecek bir tutum yoktur. Erkeklerin temsil ettikleri tutumlar ise; anlayışlı, araştırmacı, başarılı, bilgili, çalışkan, düşünceli, girişken, kibar, meydan okuyucu, misafirperver, müziksever, sorumlu, uyumlu, vefalı, yardımsever. Erkekler de olumsuz sayılabilecek bir tutum içinde aktarılmamıştır. Kadın ve erkeklerin ortak gösterdikleri tutumlar: araştırmacı, başarılı, düşünceli, kibar, müziksever, sorumlu, uyumlu, yardımseverdir. Öğrencilerin böyle olumlu tutumlar ile gösterilmesi kişilik gelişimleri açısından faydalı olacaktır.

4.2.6. Metinlerde Cinsiyetlerin Yaptıkları Ev İşleri

Görsellerde olduğu gibi metinlerde de 7.sınıf İngilizce ders kitabında cinsiyetler herhangi bir ev işi ile birlikte kullanılmamıştır. 8. sınıf İngilizce ders kitabındaki bulgular frekans ve yüzdelerle verildikten sonra (Tablo 20), ev işlerinin neler olduğu da tablo halinde sunulmuştur (Tablo 21).

Tablo 20. Metinlerde cinsiyetlerin yaptıkları ev işleri ile ilgili bulgular

Kitap	Kadın		Erkek		Ortak	
	f	%	f	%	f	%
English Route 7	0	0	0	0	0	0
UPTURN in English 8	10	47,6	9	42,9	2	9,5
Toplam	10	47,6	9	42,9	2	9,5

Kadın ve erkek cinsiyetlerinin metinlerde yapmakta oldukları ev işlerinin sayısı birbirine çok yakındır. Kadınlar 10 (%47,6) ev işi yaparken, erkekler 9 (%42,9) ev işi yapmaktadır. Dikkat çekici olan ise sadece 2 (%9,5) ev işinin iki cinsiyet tarafından yapılıyor olarak sunulmasıdır. Burada kitaptaki metinlerde ev işlerinin ya kadınların yapacakları ya da erkeklerin yapacakları olarak ayrıldığına şahit oluyoruz.

Ev işlerinde kadınların ve erkeklerin görevlerinin neler olduğuna dair bulgular Tablo 21’de verilmiştir.

Tablo 21. Görsellerde cinsiyetlerin yaptıkları ev işleri

Kitaplar	Kadın	Erkek	Ortak
UPTURN in English 8	Bulaşık makinasını boşaltmak, Bulaşıkları yıkamak, Çamaşırları yıkamak, Kardeşiyle ilgilenmek, Market alışverişi yapmak, Masayı hazırlamak, Odaları düzenlemek, Yatakları toplamak, Yemek yapmak, Yerleri süpürmek	Arabayı yıkamak, Bahçedeki yaprakları süpürmek, Bitkileri sulamak, Çöpü çıkarmak, Market alışverişi yapmak, Otları temizlemek, Tamir işleriyle uğraşmak, Toz almak, Yatakları toplamak	Market alışverişi yapmak, Yatakları toplamak

8. sınıf İngilizce ders kitabındaki metinlerde kadınlara; bulaşık makinasını boşaltmak, bulaşıkları yıkamak, çamaşırları yıkamak, kardeşiyle ilgilenmek, market alışverişi yapmak, masayı hazırlamak, odaları düzenlemek, yatakları toplamak, yemek yapmak, yerleri süpürmek işleri yüklenmiştir. Bu işlerden sadece iki tanesi erkeklerle ortak yapılmaktadır: market alışverişi yapmak ve yatakları toplamak. Kadınların yaptıkları ev işlerinden sadece market alışverişi yapmak ev dışında yapılacak bir iştir. Ancak erkeklerin yaptıkları ev işlerine bakıldığında sadece toz almak ve yatakları toplamak ev içinde yapılacak işler olarak görülmektedir. Bunların dışında erkekler; arabayı yıkamak, bahçedeki yaprakları süpürmek, bitkileri sulamak, çöpü çıkarmak, market alışverişi yapmak, otları temizlemek, tamir işleriyle uğraşmak işleriyle de temsil edilmiştir. Erkeklerin temsil ettiği bu işler kitabın kadın erkek ayrımını ev işlerinde pekiştirdiği şeklinde yorumlanabilir. Cinsiyet eşitliği sağlamak için ev işlerinin iki cinsiyet tarafından da ortak yapıldığının gösterilmesi gerekir.

BÖLÜM V

TARTIŞMA – SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Alt Problemlere İlişkin Tartışma ve Yorumlar

Bu bölümde, toplumsal cinsiyet açısından ortaokul 7 ve 8. sınıf İngilizce ders kitaplarındaki resimlerin ve metinlerin incelendiği bu çalışmaya ait bulgular araştırmanın alt problemleri ile paralel olarak tartışılmış ve yorumlanmıştır.

5.1.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Tartışma ve Yorumlar

Araştırmanın birinci alt problemi “Ortaokul 7 ve 8. sınıf İngilizce ders ve çalışma kitaplarındaki görsellerde ve metinlerde cinsiyetlerin kullanım sıklıkları nelerdir?” şeklindeydi. Bu alt probleme ait bulguları incelediğimizde görsellerde kadınlara toplam 363 (%35,6) defa yer verildiği, erkeklere ise 492 (%48,2) defa yer verildiği görülmüştür.

Metinlerde ise kadınlar ile erkekler arasındaki fark biraz daha kapanmış olarak göze çarpmıştır. Kadınlar 109 (%42,6) defa yer bulurken, erkekler 124 (%48,4) defa yer bulabilmişlerdir. Kadınların her iki durumda da erkeklerden az sayıda temsil ediliyor olması toplumsal cinsiyet eşitliği sağlamak adına olumsuz bir durumdur.

Literatürde yapılan diğer çalışmalara baktığımızda elde ettiğimiz bulgular ile paralel sonuçların olduğu görülmektedir. Skliar tarafından 2007 yılında yapılan “Orta doğudaki İngilizce ders kitaplarında cinsiyet temsilleri ve cinsiyet ön yargısı: Türkiye ve İran’da yayımlanmış İngilizce ders kitapları üzerine bir çalışma” adlı çalışmada iki ülkenin Milli Eğitim Bakanlıkları tarafından basılan ve dağıtılan İngilizce ders kitaplarındaki görsellerde ve metinlerde cinsiyet eksenindeki sosyal eşitsizliklerin nasıl yer bulduğuna odaklanılmıştır. Çalışmanın sonucunda her iki kitap setinde de, kadınların erkeklere

oranla sosyal alanlarda daha az etkin rol üstlendiği ve erkeklerin metinlerde ve resimlerde daha fazla temsil edildiği ortaya çıkmıştır.

Asan (2006), İlköğretim 1-5. Sınıflarda okutulan ders kitaplarındaki resim ve metinleri cinsiyetlerin temsil sayıları, buldukları mekanlara dağılımı, iletişim kurdukları bireyler ve meslekler açısından incelediği çalışmasında hem metinlerde hem de resimlerde cinsiyet olarak erkeklerin kadınlara temsil sayılarında üstünlük sağladığını ortaya koymuştur.

5.1.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Tartışma ve Yorumlar

Araştırmanın ikinci alt problemi “Cinsiyetlerin buldukları alanlara dağılımı nelerdir?” sorusu idi. Bu problemle ilgili bulgularda 7. sınıf İngilizce ders kitabında erkekler kamusal, özel ve belirsiz alanların üçünde de kadınlardan daha fazla bulunmuşken, 8. sınıf İngilizce ders kitabında kadınlar sadece özel alanda erkeklerden daha fazla temsil edilmiştir. Kadınların buldukları alanlara dağılımına bakıldığında kamusal alanın, özel ve belirsiz alanlara bariz bir üstünlüğü göze çarpmaktadır. İki kitabın toplamında kadınların %67’si kamusal alanda görülürken, özel ve belirsiz alanda yaklaşık %16 oranında görülmüşlerdir. Bu durum kadınların temsilinin sosyal hayatta daha fazla yer bulduğunu göstermektedir. Ancak erkekler yine kadınlardan fazla sosyal hayatta gösterilmiş (%71) buna karşın özel alanda daha az yer bulmuşlardır (%11).

Metinlerde cinsiyetlerin buldukları alanlara dağılımına bakıldığında ise kadınlar ve erkekler arasındaki oranların birbirine çok yakın olduğu görülmüştür. Yine kadınlardan ve erkeklerden diğer alanlara kıyasla kamusal alanda daha fazla bahsedilmiştir. Metinlerde iki kitabın toplamında kadınlar %50 oranında kamusal alanda yer bulurken, özel alan ve belirsiz alanlarda %25 oranında yer bulabilmiştir. Erkekler ise kadınlarla aynı oranda (%50) kamusal alanda yer almıştır. Bu alanda cinsiyet eşitliğinin sağlandığı göze çarpmaktadır.

Sivaslıgil (2006) yapmış olduğu çalışmada Let’s Speak English adlı 7. sınıf İngilizce ders kitabını incelemiş ve cinsiyetçi yaklaşımların kitapta var olduğunu sonucuna ulaşmıştır. Ancak kadın cinsiyetinin geleneksel alan dışındaki etkinliklere ve işlere özendirildiğini de ortaya koymuş bu konuda kitabın cinsiyet ideolojisine karşı bir tutum

sergilediğini belirtmiştir. Araştırmacının elde ettiği bulgular bizim bulgularımıza cinsiyetlerin temsili ve buldukları alanlara dağılımı bakımından benzerlikler göstermektedir.

5.1.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Tartışma ve Yorumlar

Araştırmanın üçüncü alt problemini “Cinsiyetlerin yaptıkları meslekler nelerdir?” sorusu oluşturmaktadır. Buna göre incelenen kitapların görsellerinde ve metinlerde cinsiyetlerin hangi mesleklerle ilişkilendirildiği ortaya konmuştur. 7. sınıf İngilizce ders kitabının görsellerinde kadınlara 8, erkeklere 11, 8. sınıf İngilizce ders kitabında ise kadınlara 18, erkeklere 16 farklı meslek ile yer verilmiştir. Kadınlar ve erkeklerin gösterildikleri farklı meslekler sayısı birbirine yakındır. Kadınlar ile erkeklerin ortak yaptıkları meslekler 7. sınıfta 5 tanedir. Sunucu, falcı, hayvanat bahçesi bakıcısı meslekleri erkeklerden farklı olarak kadınlarda görsellerde yüklenen mesleklerdir. 8. sınıf ders kitabında ise kadınlar erkeklerden farklı olarak 5 farklı mesleği yapmaktadır; diş doktoru, çevre mühendisi, astronot, genetisyen, yazar bu mesleklerdir. Görüldüğü üzere görsellerde kadınlara geleneksel mesleklerin dışında meslekler yüklenmiştir. Ev hanımı, hemşire ve öğretmen meslekleri gibi kadınlarla sıklıkla anılan mesleklerin aksine modern ve sıra dışı mesleklere de yer verilmiştir.

Metinlerde ise kadınlar 7. sınıf ders kitaplarında erkeklerden 1 fazla farklı meslek ile temsil edilirken 8. sınıf ders kitaplarında 6 farklı meslek ile temsil edilmiştir. Kadınların erkeklerden farklı olarak yaptıkları meslekler arasında 7. sınıf ders kitabında; atlet, falcı, yapımcı ve yazar gibi meslekler bulunur iken 8. sınıf ders kitabında bilgisayar programcısı, muhabir ve web sitesi tasarımcısı gibi meslekler de bulunmaktadır. Cinsiyetlerin yaptıkları mesleklere bakıldığında hem görsellerde hem de metinlerde kadınlar cinsiyetçi yaklaşımlardan biraz olsun sıyrılabilmişlerdir. Ancak bu örneklerin sayılarının çoğaltılması da gereklidir.

Benzer bir şekilde Diktaş 2010 yılında yapmış olduğu “Yabancı dil olarak İngilizce ders kitaplarındaki toplumsal cinsiyet sunumları: Milli Eğitim Bakanlığı ve yabancı yayınevlerinin hazırladığı ders kitapları arasında karşılaştırmalı bir çalışma” adlı çalışmasında, kadınların erkeklere oranla daha fazla geleneksel olmayan meslekler ile temsil edildiği sonucuna ulaşmıştır. Ancak erkeklerin itfaiyeci, şoför gibi güç gerektiren

mesleklerde yer almaya devam etmesi bu cinsiyete ait geleneksel meslek rollerini de pekiştirmiştir.

5.1.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Tartışma ve Yorumlar

Araştırmanın dördüncü alt probleminde “Cinsiyetlerin boş zamanlarını kullanma şekilleri nelerdir?” sorusuna cevap arandı. Elde edilen bulgularda görsellerde erkeklerin boş zamanlarını geçirdikleri farklı etkinlik sayısında kadınlara üstünlüğü göze çarpmaktadır. Erkekler 48 farklı etkinlik yaparken, kadınlar 41 farklı etkinlik ile gösterilmiştir. Bu etkinliklerden 28 tanesi ortak yapılmıştır. Kadınların erkeklerden farklı olarak yaptıkları etkinlikler arasında “Evcil hayvan beslemek, Şarkı söylemek, Voleybol oynamak, Resim kursuna gitmek, Yaşlılara yardım etmek, Temizlik yapmak” gibi etkinlikler göze çarpmaktadır.

Metinlerde ise kadınlar 27 farklı etkinlik yaparken bahsediliyor iken, erkekler ise 25 farklı etkinlik ile bahsedilmiştir. Kadınların farklı etkinlik sayısı bakımından üstünlüğü görülse de erkeklerden farklı yapılan etkinliklere bakıldığında “çiçek dikmek, dizi izlemek, misafir ağırlamak, müzik dinlemek ve televizyon izlemek” gibi etkinlikler ile bu üstünlüğü elde ettikleri görülmüştür. Kadınların boş vakitlerini daha az etkinlik sayısı ve nispeten daha bireysel etkinliklerle geçiriyor olması kadına karşı toplum hayatında yapılan cinsiyetçi ayrımı desteklemektedir. Elde edilen bu bulgular ile Arslan’ın (2000) çalışmasında elde ettiği bulgular benzerlik göstermektedir.

5.1.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Tartışma ve Yorumlar

Araştırmanın beşinci alt problemini “Cinsiyetlerin içinde buldukları tutumlar nelerdir?” sorusu oluşturmakta idi. Görsellerde kadınlar 33 farklı tutum sergilemiştir. Erkekler ise 38 farklı tutum ile yine kadınlara üstünlük sağlamıştır. 24 tutum ortak iken kadınların erkeklerden farklı olarak gösterildikleri 9 tutumdan bazıları şunlardır; çekici, dakik, hayvansever, korkak ve kararsız. Erkeklerin kadınlardan farklı sergiledikleri tutumlar arasında ise; aceleci, cömert, kızgın ve uyumlu gibi tutumlar yer almaktadır.

Metinlerde ise kadınlar 29, erkekler 37 farklı tutum göstermiştir. Ortak gösterilen tutumlar 17 tanedir. Kadınlar “açık sözlü, batıl inançlı, hevesli, korkak, şanslı” gibi

erkeklerden farklı tutumlar gösterirken, erkekler “adil, bilgili, cesur, dahi, güçlü, meydan okuyucu, zeki vb.” tutumlar ile gösterilmiştir. Kadınların hem sayıca hem de gösterdikleri tutumlarda cinsiyetçi bir yaklaşıma maruz kaldıkları, bu konudaki kalıp yargıların sürdürüldüğü ve yeniden üretildiği görülmektedir. Helvacıoğlu (1994)’ün çalışması ve bu çalışma ilgili başlık altında benzer sonuçlar göstermektedir.

5.1.6. Altıncı Alt Probleme İlişkin Tartışma ve Yorumlar

Araştırmanın altıncı alt problemini “Cinsiyetlerin yaptıkları ev işleri nelerdir?” sorusu oluşturmaktaydı. 7. sınıf İngilizce ders kitabında erkek ve kadın cinsiyetleri resimlerde ve metinlerde herhangi bir ev işi yaparken gösterilmemişlerdir. 8. sınıf İngilizce ders kitabında ise kadınlar görsellerde 8 farklı ev işi yaparken, erkekler sadece 2 farklı ev işi ile gösterilmiştir. Erkek ve kadının ortak yaptığı tek ev işi ise yemek yapmaktır. Bununla beraber erkekler sadece çöp atmak işi ile gösterilmiştir. Cinsiyet ayrımı ev içi rollerde çok belirgin bir şekilde görülmektedir. Neredeyse bütün ev işlerinin kadının görevi olduğu, erkeklerin onlara sadece yardım ettiği gibi bir algı öğrencilere kitaplardaki resimler aracılığı ile aktarılmaktadır.

Metinlere baktığımızda ise durum resimlerde gösterilenden farklıdır. Kadınlar 10 farklı ev işi, erkekler ise 9 farklı ev işi yaparken bahsedilmiştir. Ortak yapılan ev işi sayısı yine 2’dir. Bunlar; market alışverişi yapmak ve yatakları toplamaktır. Yapılan ev işleri sayısı birbirine yakın olsa da yapılan işlere baktığımızda güç gerektiren ve daha çok dışarıda yapılan işler (arabayı yıkamak, bahçedeki yaprakları süpürmek, çöpü çıkarmak, tamir işleriyle uğraşmak gibi) yine erkeklerin işi iken, kadınlara ev içinde ve nispeten fazla çaba gerektirmeyen işler (bulaşık makinesini boşaltmak, kardeşiyle ilgilenmek, masayı hazırlamak, odaları toplamak, yemek yapmak gibi) verilmiştir.

Helvacıoğlu (1994), Esen & Bağlı (2002), Arıkan (2005), Diktaş (2010) çalışmalarında ev içi rollerde kadına karşı cinsiyetçi bir yaklaşımın sergilendiği sonucuna ulaşmıştır. Elde etmiş olduğumuz sonuçlar ile yukarıda bahsedilen araştırmaların sonuçları birbirine paralellik göstermektedir.

5.2. Sonuç

İncelenen iki kitabı genel olarak değerlendirdiğimizde cinsiyetçi yaklaşımın, cinsiyetçi kalıp yargıların ve toplumsal cinsiyet ile ilgili süregelen inanışların varlığı göze çarpmaktadır. Bununla birlikte az miktarda da olsa kadınlara karşı pozitif ayrımcılığın yapıldığı, toplumsal cinsiyet eşitliği sağlamak adına olumlu örneklerin verildiği de bir gerçektir.

Görsellerde ve metinlerde elde edilen sonuçlar birbirleriyle çoğu zaman benzerlik gösterse de bazen cinsiyetçiliğin görsellerde yer alıp, metinlerde eşitliğin sağlanmaya çalışıldığı, bazen de bunun tam tersinin olduğu görülmüştür. Ders kitaplarının öğrencilere değerleri ve ideolojileri görseller ve metinler ile birlikte sunduğu düşünüldüğünde, öğrencilerin iki kaynağın herhangi birinden aldığı iletileri içselleştirebileceği bir gerçektir. Bu bakımdan cinsiyetçi yaklaşımların hem metinlerden hem görsellerden arındırılması zorunludur.

İncelenen ders kitaplarının basım yıllarına bakıldığında, Türkiye'nin anayasa, kanunlar ve antlaşmalarla toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak ve kadına karşı ayrımcılığı yok etmek için atılan bir çok adımdan sonra yazıldığı görülmektedir. Ayrıca ders kitaplarında cinsiyetçi yaklaşımlar üzerine yapılmış ve ders kitabı hazırlayanlara önerilerde bulunulmuş çalışmalar mevcuttur. Ancak bu çalışmada elde edilen sonuçlar, beklenen ve istenen düzeyde değildir. Benzer sonuçların yıllar içerisinde yapılan farklı çalışmalarda elde ediliyor olması henüz tam anlamıyla bir kadın erkek eşitliğinin kitaplara yansıtılmadığının, dahası eşitsizliklerin sürdürüldüğünün ve pekiştirildiğinin kanıtı niteliğindedir.

5.3. Öneriler

Bu bölümde ortaokul 7. ve 8. sınıf İngilizce ders kitaplarının toplumsal cinsiyet eşitliği bakımından incelediğimiz bu çalışma sonucuna dayanarak araştırmacılara ve ders kitabı hazırlayanlara yapılan öneriler yer almaktadır.

5.3.1. Araştırmacılara Öneriler

- Bu alışma ortaokul 7. ve 8. sınıf İngilizce ders kitaplarıyla sınırlıdır. Farklı sınıf seviyesinde ve farklı ders kitapları seçilerek bu konunun diğer boyutlarıyla da incelenmesi,
- İleride yapılacak çalışmalarda araştırmacıların ders kitaplarının sınıf içi kullanımını göz önüne alarak cinsiyetçilik açısından incelemesi,
- Toplumsal cinsiyet ve ders kitapları konusunda yapılan çalışmaların sayısının ve kapsamının artırılması,
- Ders kitabının sınıf içerisinde uygulayıcısı olan öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının cinsiyetçilik yaklaşımlarının araştırılması,
- Ders kitaplarıyla beraber sınıf içerisinde kullanılan diğer yardımcı materyallerin içerdiği cinsiyetçi öğelerin ortaya çıkarılması,
- Cinsiyet eşitliği bakımında toplumsal değişimlerin ders kitaplarına yansıtılmasının araştırılması,
- Konuyla ilgili yapılacak araştırmaların sonuçlarının paylaşılması ve ilgililerin haberdar edilmesi önerilmektedir.

5.3.2. Ders Kitabı Hazırlayanlara Öneriler

- Ders kitaplarında kullanılacak görsellerin ve metinlerin seçimine özen gösterilmeli, kadın erkek eşitliği temsil sayısı ve niteliği bakımından sağlanmalıdır.
- Kadın ve erkeklerin meslekleri, tutumları, boş zaman aktiviteleri gibi kategoriler altında cinsiyetçi yaklaşımlar ve ideolojiler sürdürülmemelidir.
- Kadınları ve erkekleri kamusal alanda daha fazla ve eşit sayıda görünür kılmalıdır.
- Kadınlara ve erkeklere kalıp yargılar resimler ve metinler aracılığı ile yüklenmemeli, toplumda var olan kalıp yargılar sürdürülmemelidir.
- Geleneksel kabul edilen mesleklerin dışında meslekler kadınlara daha fazla sunulmalıdır.
- Kadınlara edilgen rol ve sorumluluklar verilmemeli, onları sorumluluk alan, etkin bireyler olarak göstermelidir.
- Ev işleri sadece kadının göreviymiş gibi gösterilmemelidir.
- Kadınlara olduğu gibi erkeklere de ayrımcılık yapılmamalıdır.

- Görseller ve metinler bir bütün içinde cinsiyetçilikten arındırılmış olmalıdır.
- Öğrencilerin ve kitapların faydalanıcılarının zgr düşünebilen, geniş görüş açısına sahip, ilham veren bireyler olmasına olanak sağlayacak görseller ve metinler seçilmelidir.
- Cinsiyetçiliğin nlenmesi adına devlet ve sivil toplum tarafından atılan adımları destekleyecek nitelikte kitaplar hazırlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Adler, A. (1999). *Cinsiyetler Arasında İşbirliği*. İstanbul: Payel yayıncılık.
- Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun. (20 Mart 2012). Resmi Gazete 28239/6284.
- Arıkan, A. (2005). İngilizce Ders Kitaplarında Yaş Toplumsal Sınıf Ve Cinsiyet: Eleştirel Bir Çalışma. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28, 29-38.
- Arslan, Ş. A. (2000). *Ders Kitaplarında Cinsiyetçilik*. T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü.
- Asan, H. T. (2006). *Ders Kitaplarında Cinsiyetçilik ve Öğretmenlerin Cinsiyetçilik Algılarının Saptanması*. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kocaeli.
- Aşıcı, M., Baştürk, M., Çebi, A., Delice, A., Kabapınar, F., Kabapınar, Y., vd. (2006). *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi*. Özcan Demirel, Kasım Kıröglü (ed.). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi. (1950). <https://www.yargitay.gov.tr/documents/AIHM.pdf> adresinden alındı Erişim tarihi: 03.02.2017
- Bilton, T., Bonnet, K., Jones, P., Lawson, T., Skinner, D., Stanworth, M., & Webster, A. (2008). *Sosyoloji*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu. (1960). Eğitimde Ayrımcılığa Karşı Sözleşme <http://insanhaklarisavunuculari.org/dokumantasyon/files/original/f94db8aed204aec9fb71426abbdd8380.pdf> Erişim tarihi: 04.02.2017
- Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi. (1948). <http://www.ombudsman.gov.tr/contents/files/688B1--Insan-Haklari-Evrensel-Beyannamesi.pdf> Erişim tarihi: 01.02.2017
- Bozkurt, V. (2005). *Değişen Dünyada Sosyoloji*. Alfa Akademi Basın Yayın. İstanbul.

- Bulut, M. (2008). *Socially responsible teaching in elt: An evaluation of coursebooks on ethnicity, gender, and disability*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2015). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. ANKARA: Pegem Akademi.
- Cherry, A. L. (2005). *Examining Global Social Welfare*. Belmont, NY: Thomson Brooks/Cole Publishing..
- Çelik, Ö. (2008). *Ataerkil Sistem bağlamında Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerinin Benimsenmesi*. Ankara: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi - Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çınar, E. K. (2013). *Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarında Toplumsal Cinsiyet*. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Denizli.
- Çubukçu, H., & Sivaslıgil, P. (2007). 7.Sınıf İngilizce Ders Kitaplarında Cinsiyet Kavramı. *Ankara Üniversitesi Dil Dergisi, sayı 137*, 7-19.
- Demirbilek, S. (2007). Cinsiyet Ayrımcılığının Sosyolojik Açından İncelenmesi. *Finans, Politik ve Ekonomik Yorumlar, 44/511*, 12-27
- Demircioğlu, E. (2014). 10. ve 11. sınıf tarih ders kitaplarında yer alan görseller ve metinlerde toplumsal cinsiyet temsiliyle ilgili tarih öğretmenlerinin görüşleri (Trabzon örneği). Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Tarih Eğitimi Ana Bilim Dalı. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Erzurum.
- Demirel, E. (2010). *Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Cinsiyet Ayrımcılığı*. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir.
- Diktaş, M. Y. (2010). *Gender Representations in EFL coursebooks: A comparative study of textbooks designed by Minister of Education of Turkey and Non-Turkish publishers*. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.

- Dökmen, Z. Y. (2010). *Toplumsal Cinsiyet - Sosyal Psikolojik Açıklamalar*. İstanbul: Remzi Yayınevi.
- Dursun, F., & Eşgi, N. (2008). 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretimi Ders Kitaplarının Görsel Tasarım İlkelerine Göre Değerlendirilmesi. *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi Sayı 22*, 21-34.
- Eğitimde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Projesi (2011). Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Eşitliğini Sağlamaya Yönelik Ortamın Desteklenmesi Projesi. http://etcep.meb.gov.tr/application/assets/admin/uploads/userfiles/files/8_Campaign_3_Nov_2011.pdf Erişim tarihi: 23.01.2017
- Erbay, Ş. (2011). *A Synchronic Study On Gender Voices In An 8th Grade Elt Coursebook Prepared For Turkish Elementary Students*. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Trabzon.
- Ergin, N. G. (2008). *Evli Ve Boşanmış Kişilerin Evlilik Uyumu Ve Cinsiyetçilik Açısından Karşılaştırılması*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara
- Erşen, U. B. (2006). *Birleşmiş Milletler Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi ve Denetim Mekanizması*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- Esen, Y., & Bağlı, M. T. (2002). İlköğretim Ders Kitaplarındaki Kadın ve Erkek Resimlerine İlişkin Bir İnceleme. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 35 (1-2), 143-154.
- Gök, F. (1993). Türkiye’de Eğitim ve Kadınlar. Ş. Tekeli (ed.) *1980’ler Türkiye’sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar 2.Baskı* içinde (s. 186). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Gülersoy, D. A. (2013). İdeal Ders Kitabı Arayışında Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Bazı Özellikler Açısından İncelenmesi. *International Journal of New Trends in Arts, Sports & Science Education vol.2 issue 1*, 8-26.
- Gümüsoğlu, F. (2008). Ders Kitaplarında Toplumsal Cinsiyet. *Toplum ve Demokrasi*, 2 (4) , 39-50.

- Günay, G., & Bener, Ö. (2011). Kadınların Toplumsal Cinsiyet Rollerini Çerçevesinde Aile İçi Yaşamı Algılama Biçimleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 157-171.
- Güvenli, G., & Tanrıöver, H. (2009). Ders Kitaplarında Toplumsal Cinsiyet. G. T. (Editör) *Ders Kitaplarında İnsan Hakları II: Tarama Sonuçları*, içinde (s. 97-114). İstanbul: Tarih Vakfı.
- Helvacıoğlu, F. (1994). *Ders Kitaplarında Cinsiyetçilik: 1928-1995*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Hepşen, Ö. (2010). *Tevrat, İncil Ve Kuran-ı Kerim'de Kadın Bedeni*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- İmamoğlu, O. (1991). Aile İçinde Kadın Erkek Rollerini. *Türk Aile Ansiklopedisi* (s. 832-835). Ankara: Türkiye Yazarlar Birliği Vakfı.
- İmamoğlu, O. (1994). *Değişim Sürecinde Aile; Toplumsal Katılım ve Demokratik Değerler* (s. 33-57). Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı.
- İnal, B. (2006) Coursebook Selection Process and Some of the Most Important Criteria to be Taken into Consideration in Foreign Language Teaching. *Çankaya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Journal of Arts and Sciences*, 5, 19-29
- İş Kanunu. (22 Mayıs 2003). Resmi Gazete 25134/4857.
- Kaçar, Ö. (2007). *Toplumsal Cinsiyet Ve Kadının Konumu Türkiyede Yakın Zamanlardaki Değişimi Anlamak*. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Afyon.
- Kadının İnsan Hakları Yeni Çözümler Derneği (t.y.) Türk Ceza Kanunu Reformu <http://www.kadinininsanhaklari.org/programlar/savunuculuk/ulusal-duzeyde-savunuculuk/tck-reformu/> Erişim tarihi: 05.02.2017
- Kaplan, D. R. (2015). Birleşmiş Milletler Belgelerinde Eğitim Hakkı. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 329-372.

- Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi (1966).
www.unmikonline.org/regulations/unmikgazette/06turkish/TIntCovCivPolRights.pdf Erişim tarihi: 03.02.2017
- Köse, E. Ö. (2009). Biyoloji 9 Ders Kitabında Hücre ile İlgili Metinlerin Okunabilirlik Düzeyleri. *Çankaya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Dergisi (Sayı 12)*, 141-150.
- Kükrer, M. (2015). *Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Yönüyle Ortaokul Türçe Ders Kitaplarının İncelenmesi*. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Bolu
- Mayatürk, E. (2006). *Çalışma Yaşamında Cinsiyete Dayalı Ayrımcılık ve Bir Uygulama*. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir.
- Milli Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği. (29 Mayıs 1995). Resmi Gazete 22297.
- Milli Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği. (12 Eylül 2012). Resmi Gazete 28409.
- Milli Eğitim Temel Kanunu. (24.06.1973). Resmi Gazete 14574/1739.
- Moir, A., & Jessel, D. (2002). *Beyin ve Cinsiyet Erkeksi Kadınlar-Kadınsı Erkekler (Tarık Demirkan, Çev.)*. İstanbul: Pencere Yayınları. (Orijinal baskı, 1989)
- Necla, Ö. (2017). Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun Getirdiği Bazı Yenilikler ve Öneriler. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Cilt:8 Sayı:1*, 1-32.
- Özcan, M. F. (2011). *1928-1950 Yılları Arasında Liselerde Okutulan Edebiyat Kitapları ve Edebiyat Kitaplarında Geçen Divan Edebiyeti Metinlerinin İncelenmesi*. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erzurum
- Özkan, R. (2013). İlköğretim Ders Kitaplarında Kadın Figürü. *The Journal of Academic Social Science Studies Vol.6 Issue 5*, 617-631.

- Polat, S. (2010). *Eğitimde ve Sınıf İçi Süreçlerde Cinsiyetçi Yaklaşımlar*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Powell, G. N., & Greenhaus, J. H. (2010). Sex, Gender, and Decisions at the Family. *Journal of Management*, 1011-1039.
- Severge, Y. E. (1998). *Ders Kitaplarında Cinsiyetçilik (İlköğretim Ders Kitapları Üzerinde Yapılmış Bir İçerik Çözümlemesi)*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- Sivashgil, P. (2006). *Türk Milli Eğitim Bakanlığı'nca yayınlanan 6., 7. ve 8. sınıf ders kitaplarında cinsiyet ideolojisi*. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adana.
- Skliar, S. O. (2007). *Gender Representations and Gender Bias in ELT Textbooks Published in the Middle East: A Case Study of ELT Textbooks Published in Turkey and Iran*. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- Şimşek, H., & Yıldırım, A. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (Cilt 5.Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Tan, M. G. (2000). Eğitimde Kadın Erkek Eşitliği ve Türkiye Gerçeği, *Kadın Erkek Eşitliğine Doğru Yürüyüş- Eğitim, Çalışma Yaşamı ve Siyaset* (s. 21-111) içinde. İstanbul: TÜSİAD Yayınları
- Tan, M. G. (2007). Toplumsal Cinsiyet ve Eğitim. *Türkiye'de Toplumsal Cinsiyet Tartışmaları* (s. 43-48) içinde. İstanbul: Heinrich Böll Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği.
- Tatar, S. (2014). *Türk Medeni Kanunu'nda Aile Birliği İçinde Kadın-Erkek Eşitliği İle İlgili Hükümler*. <http://www.avukatportal.org/turk-medeni-kanununda-aile-birligi-icinde-kadin-erkek-esitligi-ile-ilgili-hukumler/> Erişim tarihi: 04.02.2017
- TBMM (1981). Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesine Dair Sözleşme. www.tbmm.gov.tr/komisyony/kefe/docs/cedaw.pdf Erişim tarihi 03.02.2017.
- Türk Ceza Kanunu. (12 Ekim 2004). *Resmi Gazete* 25611/5237.

- Türk Dil Kurumu (2017). Güncel Sözlük http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5a7f1e587b89d0.40717073 Erişim tarihi: 22.01.2017
- Türk Medeni Kanunu. (8 Aralık 2001). Resmi Gazete, 4721/24607.
- Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği & Türkiye Kadın Girişimciler Derneği (2008). Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği: Sorunlar, Öncelikler ve Çözüm Önerileri. <http://akgul.bilkent.edu.tr/Tusiad/KADINRAPOR.pdf> Erişim tarihi: 23.01.2017
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (1982).
- Uğurlu, N. S. (2003). Cinsiyetçilik: Kadınlara ve erkeklere ilişkin tutumlar ve Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Kuramı. *Türk Psikoloji Yazıları*, 6(11-12), 1-20.
- Üner, S. (2008). *Toplumsal Cinsiyet Eşitliği*. Başbakanlık Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü. Ankara.
- Ünsal, Y., & Güneş, B. (2002). Bir Kitap İnceleme Çalışması Örneği Olarak M.E.B İlköğretim 4. Sınıf Fen Bilgisi Ders Kitabına Fizik Konuları Yönünden Eleştirel Bir Bakış. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi Cilt 22 Sayı 3*, 107-120.
- Üzel, E. (2006). *Feminizm ve Doğa Ekseninde Ekofeminizm*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara
- Yaylı, D., & Çınar, E. K. (2014). Ortaokul Türkçe Ders Kitapları Görsellerinde Toplumsal Cinsiyet. *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature, and History of Turkish or Turkic Volume 9/5*, 2075-2096.
- Yeşilorman, M. (2001). Toplumsal Eşitsizlikte Kör Nokta: Kadın Eşitsizliğine Genel Bir Bakış. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11 (2), 269-280.
- Yüksel, D. S. (2014). Türk Medeni Kanunu Bakımından Kadın-Erkek Eşitliği. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 175-200.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı: Burak YİĞİT
Uyruğu: Türkiye (T.C)
Doğum Tarihi ve Yeri: 16.07.1990 - Osmaniye
Medeni Durum: Evli
e-mail: burak.elt@hotmail.com
Yazışma Adresi: burak.elt@hotmail.com

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Tarihi
Yüksek Lisans	Erciyes Üniversitesi, Eğitim Programları ve Öğretim	-
Lisans	Gazi Üniversitesi, İngiliz Dili Eğitimi	2013
Lise	Aksaray Anadolu Öğretmen Lisesi, Aksaray	2008

İŞ DENEYİMLERİ

Yıl	Kurum	Görev
2017- halen	Çakır Ortaokulu	İngilizce Öğretmeni
2015-2017	Şarkışla Nene Hatun Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	İngilizce Öğretmeni
2013-2015	Gümüštepe Ortaokulu	İngilizce Öğretmeni

YABANCI DİL

İngilizce